

REPUBLICA MOLDOVA
RAPORT PRIVIND DREPTURILE OMULUI
PENTRU ANUL 2022

Notă: Cu excepția cazurilor în care se menționează altfel, toate referințele din acest raport exclud regiunea secesionistă Transnistria.

REZUMAT EXECUTIV

Republica Moldova este o democrație parlamentară cu alegeri multipartite competitive. Constituția prevede ramurile executivă și legislativă, precum și un sistem judecătoresc independent și o separare clară a puterilor. Președintele este șeful statului, iar prim-ministrul este șeful Guvernului, numit de președinte țării cu sprijinul Parlamentului. Autoritatea legislativă este investită în Parlamentul unicameral. Alegerile prezidențiale au avut loc în anul 2020, în cadrul cărora fosta prim-ministră Maia Sandu a fost aleasă în calitate de președintă a Republicii Moldova.

Observatorii electorali din partea Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa au remarcat în concluziile lor preliminare că a fost respectat dreptul fundamental la libertatea de întrunire și libertatea de expresie, însă campania de dezbinare și acoperirea mediatică polarizantă au împiedicat accesul alegătorilor la informații de calitate. După ce prim-ministrul și Guvernul au demisionat în 2020, iar Președintele și Parlamentul nu au reușit să formeze un Guvern nou, au fost organizate alegeri parlamentare anticipate în iulie 2021. Potrivit observatorilor Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa, alegerile parlamentare din 2021 au fost bine administrate și au fost competitive, libertățile fundamentale fiind în mare măsură respectate. Partidul Acțiune și Solidaritate a obținut 63 de mandate din cele 101 locuri din Parlament, un număr suficient pentru a obține majoritatea.

Poliția se află în subordinea Ministerului Afacerilor Interne și este organul principal de aplicare a legii, responsabil pentru securitatea internă, ordinea publică, traficul rutier, controlul la frontieră și investigațiile penale. Mai multe agenții responsabile de gestionarea frontierelor, situații de urgență, migrație și azil se află, de asemenea, în subordinea MAI. Autoritățile civile au menținut un control eficient asupra forțelor de securitate. S-a raportat că membrii forțelor de securitate au comis unele abuzuri.

Printre aspectele semnificative raportate în legătură cu drepturile omului se numără tortura sau tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante din partea

autorităților; condiții de detenție precare și care pun viața în pericol; probleme grave legate de independența sistemului judiciar; acte grave de corupție guvernamentală; lipsa anchetei și tragerii la răspundere pentru cazurile de violență pe bază de gen,

Raport de țară privind practicile în domeniul drepturilor omului pentru anul 2022
Departamentul de Stat al SUA - Biroul pentru Democrație, Drepturile Omului și Muncă

inclusiv violență domestică, precum și din partea partenerului intim și violență sexuală; infracțiuni care implică violență sau amenințări cu violența împotriva romilor; infracțiuni, violență și amenințări cu violența motivate de antisemitism; infracțiuni care implică violență sau amenințări cu violența împotriva persoanelor lesbiene, gay, bisexuale, transgender, queer sau intersexuale; infracțiuni care implică violență sau amenințări cu violența împotriva persoanelor cu dizabilități; și existența celor mai grave forme de muncă a copiilor.

Deși autoritățile au investigat cele raportate în legătură cu încălcările privind drepturile omului și corupția în rândul funcționarilor, procesul a fost lent și greoi. Pe parcursul anului, autoritățile au pus sub acuzare și au reținut mai mulți foști oficiali de rang înalt, inclusiv fostul președinte Igor Dodon, fostul deputat Vladimir Andronachi, deputatul Partidului Șor Marina Tauber și fostul director al Căilor Ferate din Moldova Anatolie Topală. La sfârșitul anului, niciunul dintre aceste cazuri nu s-a soldat cu o condamnare de către o instanță de judecată. Autoritățile au luat unele măsuri pentru a identifica, investiga și urmări în justiție funcționarii pentru încălcări ale drepturilor omului, însă progresele au fost lente.

Aspecte semnificative privind drepturile omului în regiunea separatistă Transnistria au inclus rapoarte credibile privind dispariții forțate; cazuri de tortură și de tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante din partea „autorităților”; condiții de detenție precare și care pun viața în pericol; arestare sau detenție arbitrară; deținuții și preveniții politici; probleme grave cu independența „sistemului judiciar”; imixtiuni arbitrară sau ilegale în viața privată; restricții serioase privind libertatea de exprimare și activitatea mass-media și existența unor „legi” penale privind calomnia; restricții grave privind libertatea internetului; interferențe semnificative în libertatea de întrunire pașnică și libertatea de asociere, inclusiv „legi” excesiv de restrictive privind organizarea, finanțarea sau activitatea organizațiilor neguvernamentale și a organizațiilor societății civile; restricții serioase privind libertatea de circulație; restricții grave și nerezonabile privind participarea politică; acte grave de corupție la nivel „de stat”; restricții grave din partea „statului” sau hărțuire a organizațiilor naționale și internaționale pentru drepturile omului; și lipsa anchetei și tragerii la

răspundere pentru violența pe bază de gen, inclusiv violența domestică sau din partea partenerului intim.

Secțiunea 1. Respectarea integrității persoanei

a. Privare arbitrară de viață și alte omucideri ilegale sau motivate politic

Nu au existat rapoarte conform cărora Guvernul sau agenții ale acestuia să fi comis omucideri arbitrare sau ilegale.

Nu au existat rapoarte privind privarea arbitrară de viață sau omoruri motivate politic în Transnistria.

b. Dispariții de persoane

Nu au fost raportate dispariții de către sau în numele autorităților guvernamentale.

Vladimir Dudnic, cetățean al Republicii Moldova, ar fi fost răpit în Transnistria la 4 aprilie. „Autoritățile” transnistrene au refuzat să răspundă la solicitarea Chișinăului de informații privind locul de aflare al lui Dudnic, recomandând rudelor acestuia să se adreseze direct „autorităților” transnistrene. Doi dintre cei patru cetățeni răpiți în Transnistria în 2020, au fost reținuți de „autoritățile” transnistrene până în luna noiembrie, în pofida solicitărilor Guvernului moldovean și ale diplomaților străini de a-i elibera.

c. Tortura și alte pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante și alte abuzuri conexe

Deși legea interzice astfel de practici, Procuratura antitortură a raportat acuzații de tortură și tratamente crude, inumane și degradante, în special în instituțiile de detenție. Au fost raportate cazuri de maltratare în centrele de detenție preventivă din secțiile de poliție, în special în inspectoratele de poliție teritoriale. Impunitatea a persistat, însă autoritățile au inițiat, în cursul anului, din ce în ce mai multe urmăriri penale cu privire la acuzațiile de tortură și tratamente inumane sau degradante.

În decursul anului, procurorii au primit 485 de acuzații de maltratare și tortură, inclusiv 14 cazuri de tortură, 453 de cazuri de tratamente inumane și degradante, 12

cazuri de hărțuire în cadrul forțelor armate, 5 cazuri de utilizare de către forțele de ordine a amenințărilor și intimidării pentru a constrânge un suspect sau o victimă să depună o declarație și 1 caz de utilizare excesivă a forței. Cele mai multe cazuri de maltratare ar fi avut loc în spații publice, urmate de secții de poliție, instituții penitenciare, la domiciliul victimelor, instituții de învățământ și unități militare. Procurorii au inițiat 69 de cauze penale: 55 privind tratamente inumane și degradante, 9 privind hărțuirea, 3 privind tortura, 1 privind constrângerea de a depune o declarație și 1 privind utilizarea excesivă a forței. În cursul anului, instanțele au pronunțat 16 hotărâri împotriva a 23 de persoane, care au avut ca rezultat 2 condamnări la închisoare împotriva a două persoane, 8 condamnări cu suspendarea condiționată a executării pedepsei împotriva a 14 persoane și 6 amenzi aplicate în cazul a șapte persoane. De asemenea, instanțele au respins 7 cauze împotriva a nouă persoane și au achitat șase persoane.

La 3 februarie, Procuratura raionului Soroca a pornit o anchetă privind un caz de tratament inuman și degradant care ar fi avut loc la 31 ianuarie în Soroca. Potrivit procurorilor, două persoane din satul Zastînca s-au oprit la o benzinărie din Soroca în noaptea de 31 ianuarie pentru a cumpăra țigări. Acestea au fost oprite și acostate fizic de fiul unui om de afaceri din localitate și de alți patru complici care i-au întrebat pe cei doi „de ce umblă pe la așa oră târzie”. Victimele au sunat la poliție, dar cei patru ofițeri care au venit la fața locului au început să le bată pe victime și le-au dus la secția de poliție. Aproximativ șapte ofițeri de poliție au continuat să le bată pe cele două victime într-un birou închis în incinta secției de poliție locală și le-au forțat să semneze acte prin care declarau că nu au obiecții față de acțiunile poliției. Victimele au fost eliberate numai după ce au semnat actele. Una dintre victime a sunat la numărul de urgență al poliției după ce a ajuns acasă și a raportat acest caz de agresiune. A doua zi, victimele au fost convocate la poliție, dar nu au putut veni din cauza vătămarilor suferite. Șeful poliției din Soroca a alertat procuratura locală la câteva zile după incident, după ce una dintre victime a mers la Chișinău pentru o expertiză medico-legală. Ca urmare, procurorii au inițiat un dosar penal împotriva a trei ofițeri de poliție sub acuzația de tratament inuman și degradant. Ofițerii au pledat nevinovat și au refuzat să facă declarații. La sfârșitul anului, cazul se afla în curs de judecată.

Impunitatea autorilor de abuzuri a rămas o problemă, iar investigațiile au fost adesea prelungite în mod inutil. Cu toate acestea, procurorii au deschis ceva mai multe dosare penale privind tratamentele inumane și degradante (35 în primele cinci luni ale anului, față de 27 în primele șase luni din 2021), datorită îmbunătățirii mecanismelor de investigare a abuzurilor, a unei mai bune formări în acest sens și a unei mai mari conformități cu standardele Curții Europene a Drepturilor Omului (CEDO).

În Transnistria, au fost raportate cazuri de tortură și tratamente crude, inumane și

degradante în centrele de detenție, inclusiv refuzul asistenței medicale, detenția în cuști metalice în timpul audierilor în instanță și detenție prelungită în regim de izolare. Nu exista niciun mecanism cunoscut de investigare a presupuselor acte de tortură comise de „forțele de securitate” transnistrene. Organizația neguvernamentală (ONG) Promo-LEX a remarcat că „autoritățile” au comis cele mai multe tratamente inumane și degradante în regiune pentru a obține mărturisiri autoincrimatoare. Organele de „aplicare a legii” transnistrene nu au raportat nicio investigație sau urmărire penală pentru tortură sau tratamente inumane aplicate de „forțele de securitate” transnistrene în cursul anului.

„Ombudsmanul” transnistrean a raportat 60 de plângeri depuse în 2021 cu privire la încălcări ale drepturilor omului de către gardienii închisorii și alți ofițeri, acestea fiind depuse de către persoanele deținute în închisorile transnistrene sau în centrele de detenție preventivă. Pe parcursul anului, doar o singură plângere din cele 60 a fost acceptată de „autorități”.

Avocații și familia deținutului politic Oleg Horjan au continuat să raporteze că Horjan a fost supus unor abuzuri în timpul detenției și că starea sa de sănătate se deteriorează. După numeroase solicitări eșuate, „autoritățile” transnistrene au permis accesul Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) la locul de detenție al lui Horjan, astfel încât acesta să poată fi consultat de un medic OSCE în iunie 2021. El și-a ispășit pedeapsa în decembrie (a se vedea Secțiunea 1.e. Deținuții și preveniții politici, precum și Secțiunea 2.a.).

Condițiile de detenție din penitenciare și centrele de detenție

Condițiile din majoritatea penitenciarelor și centrelor de detenție au rămas dure, din cauza supraaglomerării, a condițiilor sanitare precare, a lipsei de intimitate, a accesului insuficient sau inexistent la exerciții fizice în aer liber și a lipsei de facilități pentru persoanele cu dizabilități. Într-o declarație din iunie, cu ocazia Zilei Internaționale pentru Sprijinirea Victimelor Torturii, mai multe organizații pentru drepturile omului, inclusiv Amnesty International Moldova, Promo-Lex și CRJM, au declarat că condițiile de detenție din țară, în special la Penitenciarul nr. 13 din Chișinău, nu corespundeau standardelor minime de prevenire și combatere a torturii și a tratamentelor inumane sau degradante.

Condiții fizice abuzive: Unele închisori și centre de detenție erau supraaglomerate. Potrivit unui raport al Consiliului Europei din anul 2021, în Moldova se înregistra o rată ridicată a populației penitenciare (166,5 deținuți la 100 000 de locuitori în 2020). De asemenea, durata medie de detenție este una lungă în Moldova (26 de luni), ceea ce a contribuit la supraaglomerarea închisorilor. Potrivit organizațiilor societății civile, recurgerea excesivă la arestul preventiv și lipsa unor măsuri alternative de

detenție au dus la supraaglomerarea penitenciarelor.

În septembrie, membrii Comisiei parlamentare drepturile omului și relații interetnice au vizitat Penitenciarul nr. 17 din or. Rezina, după ce au primit mai multe plângeri de la deținuți cu privire la condițiile de detenție precare, hrana insuficientă, asistența medicală inadecvată și ilegalitățile comise de personalul penitenciarului. La 7 noiembrie, 11 deținuți care execută pedepse pe viață la penitenciar au anunțat o grevă a foamei pentru a protesta față de așa-zisele condiții inumane de detenție și comportamentul agresiv al personalului penitenciarului și pentru a solicita liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen din cauza condițiilor precare de detenție.

Organizațiile pentru drepturile omului și membrii Mecanismului național de prevenire a torturii au raportat în continuare iluminarea și ventilația proastă, asistența medicală inadecvată și personalul medical insuficient în majoritatea unităților de detenție. În cadrul celei de-a 13-a runde a dialogului UE-Republica Moldova privind drepturile omului, desfășurat la Bruxelles în iunie, UE a solicitat Moldovei să depună eforturi decisive pentru a alinia condițiile de detenție la standardele internaționale, să investigheze amănunțit și să urmărească penal, precum și să sancționeze în mod eficient orice act de maltratare și de tortură în centrele de detenție.

Asistența medicală era inadecvată în majoritatea penitenciarelor. Potrivit *Raportului anual 2021/2022* al Amnesty International, în instituțiile penitenciare pentru adulți, pentru minori și în cele mixte au fost raportate cu regularitate condiții de detenție supraaglomerate, insalubre și inadecvate. Au fost frecvente plângerile referitoare la diagnosticele și dispozițiile sanitare proaste, în timp ce personalul medical a rămas în continuare parte a autorităților penitenciare și nu a autorităților din domeniul sănătății. Raportul a scos în evidență, de asemenea, problema unei ierarhii informale și a violenței între deținuți, pe care autoritățile nu reușesc în mod cronic să o abordeze.

Până în luna iulie, s-au înregistrat 10 decese în penitenciare. Administrația Națională a Penitenciarelor a raportat că bolile de inimă și cancerul sunt principalele cauze de deces în rândul deținuților. ANP a raportat 41 de decese în instituțiile penitenciare în 2021. Potrivit ONG-ului pentru drepturile omului Promo-Lex, cele mai multe decese au fost înregistrate la Penitenciarul nr. 16 din Chișinău, care avea statut de spital penitenciar și nu a oferit asistență medicală corespunzătoare. Pe tot parcursul anului, Ministerul Justiției a menținut restricții sanitare în toate penitenciarele din cauza pandemiei COVID-19, inclusiv limitări privind transferurile de deținuți și vizitarea acestora.

Conform raportului din 2021 al Avocatului poporului, condițiile din centrele de detenție temporară situate în secțiile de poliție s-au îmbunătățit: 15 astfel de centre au fost reparate în conformitate cu standardele europene, în timp ce lucrările de reparații

la restul secțiilor de poliție (peste 22) au fost suspendate. În același raport se indică faptul că a crescut numărul persoanelor reținute și aflate în custodia poliției cu răni, ofițerii de poliție folosind adesea forță excesivă nejustificată împotriva deținuților. Documentarea rănilor a ridicat, de asemenea, motive de îngrijorare, constatându-se și lipsa de paramedici în majoritatea unităților.

Lipsa cronică de personal în penitenciare a dus la dependență de liderii informali ai deținuților pentru a menține controlul asupra populației penitenciare, adesea prin violență.

Condițiile din Penitenciarul nr. 13 din Chișinău au fost raportate ca fiind cele mai rele din țară. Deținuții de aici s-au plâns că sunt ținuti în celule aflate în subsol, ce nu corespund standardelor naționale sau internaționale. Au persistat acuzațiile de tratamente inumane. În mai multe cazuri, CEDO a constatat că condițiile de detenție din Penitenciarul nr. 13 erau contrare Convenției Europene a Drepturilor Omului. Unele celule erau supraaglomerate (până la 16 deținuți pe o suprafață de 258 m²), neigienice, fără ventilație, lumină naturală sau acces permanent la apă pentru igiena personală. Autoritățile au solicitat închiderea acestuia și construirea unui nou penitenciar, însă construcția noului penitenciar a fost amânată din cauza resurselor financiare insuficiente.

În Transnistria, condițiile fizice ale închisorilor și ale centrelor de detenție au rămas precare, relele tratamente aplicate deținuților rămânând o problemă majoră. Majoritatea celulelor de detenție preventivă nu erau echipate cu paturi și toalete, o condiție pe care „Ombudsmanul” transnistrean a calificat-o drept „încălcare a demnității umane”.

Au existat rapoarte continue potrivit cărora persoanelor deținute în Transnistria li s-a refuzat adesea accesul la asistență medicală profesională.

Administrație: Procedurile de investigație internă din sistemul penitenciar s-au îmbunătățit ușor pe parcursul anului, iar deținuții au avut acces la mecanisme de depunere a plângerilor. Reprezentanți ai Ministerului Justiției și membrii comisiei parlamentare pentru drepturile omului au efectuat mai multe vizite la centrele de detenție în decursul anului pentru a evalua dacă drepturile omului sunt respectate și pentru a încuraja îmbunătățirea condițiilor de detenție.

Monitorizare independentă: Guvernul a permis monitorizarea independentă a condițiilor din penitenciare de către observatori locali și internaționali ai drepturilor omului. În general, funcționarii penitenciarelor au permis observatorilor să intervieveze deținuții în privat. ONG-urile pentru drepturile omului, atât din Transnistria, cât și din zonele controlate de guvern din țară, au raportat că „autoritățile” transnistrene le-au refuzat accesul în închisorile din Transnistria. „Autoritățile” transnistrene au acordat OSCE acces extrem de limitat la deținuți

individuali, de la caz la caz. De exemplu, după numeroase solicitări fără răspuns din partea OSCE de a permite accesul unui medic la Andrei Glijin, ONG-urile pentru drepturile omului au raportat că „autoritățile” au permis o vizită a unui medic al OSCE în luna iulie. (A se vedea Secțiunea 1.d. Arestarea sau detenția arbitrară și Secțiunea 1.e. Proceduri de judecată). Solicitățile OSCE de acces la deținuții din Transnistria cu probleme grave de sănătate au continuat să fie în general ignorate. Nu s-a înregistrat niciun raport privind monitorizarea independentă a centrelor de detenție din regiunea transnistreană.

„Autoritățile” transnistrene au continuat să refuze accesul pentru evaluarea independentă a condițiilor din centrele de detenție.

Îmbunătățiri: Ministerul Justiției a organizat cursuri de instruire a personalului din penitenciare privind respectarea drepturilor omului și a demnității, toleranța zero față de tortură și a îmbunătățit asistența medicală pentru deținuți.

d. Arestarea sau detenția arbitrară

Constituția și legea interzic arestarea și detenția arbitrară și prevăd dreptul oricărei persoane de a contesta în instanță legalitatea arestării sau detenției sale. În Transnistria, au fost înregistrate rapoarte frecvente conform cărora „autoritățile” transnistrene s-ar fi angajat cu impunitate în arestări și detenții arbitrare.

Proceduri de arestare și tratamentul deținuților

Legislația permite judecătorilor să emită mandate de arestare pe baza probelor primite de la procurori. Autoritățile trebuie să informeze prompt persoanele reținute cu privire la motivele reținerii lor și să descrie învinuirile ce li se aduc. Autoritățile pot reține bănuții fără a fi puși sub învinuire timp de 72 de ore.

Odată învinuită, persoana poate fi eliberată în așteptarea procesului. Legea prevede eliberarea pe cauțiune, dar autoritățile nu au folosit-o, în general, din cauza lipsei unor mecanisme practice de punere în aplicare. În loc de privarea preventivă de libertate, instanțele pot impune, de asemenea, arestul la domiciliu sau restricții de călătorie. Consiliul Superior al Magistraturii a raportat că judecătorii au aplicat rareori măsuri alternative detenției. Legea prevede anumite măsuri de protecție împotriva folosirii arbitrare a detenției preventive și impune aplicarea unor măsuri alternative neprivative de libertate ori de câte ori este posibil. Judecătorii au folosit în mod disproportionat mecanismele alternative neprivative de libertate în cazurile cu implicații politice.

Persoanele reținute au dreptul la un avocat al apărării. Autoritățile au cerut baroului local să asigure reprezentarea inculpaților care nu dispun de resurse financiare, dar au întârziat frecvent rambursarea onorariilor avocaților. Adesea, inculpații săraci nu au beneficiat de asistență juridică adecvată.

Arestări arbitrare: Detenția preventivă arbitrară a continuat să fie o problemă pe parcursul anului, deși mai puțin frecventă decât în anii anteriori. Potrivit ONG-ului Centrul de Resurse Juridice din Moldova, măsurile preventive alternative (cum ar fi arestul la domiciliu și eliberarea pe cauțiune) au fost folosite doar într-o măsură limitată, iar rata ridicată a arestului preventiv arbitrar a avut la bază, de asemenea, independența judiciară insuficientă și subiectivismul în raport cu procurorii a mai multor judecători de instrucție, precum și numărul mare de dosare, ceea ce a împiedicat o examinare aprofundată a materialelor cauzelor.

În Transnistria, arestările arbitrare au rămas o problemă semnificativă, în special a celor care au criticat autoritățile transnistrene de facto (a se vedea Secțiunea 1.e. Deținuții și preveniții politici). De exemplu, doi cetățeni ai țării, Adrian Glijin și Stanislav Mînzărari, au fost arestați de „autoritățile” transnistrene și acuzați de spionaj, o acțiune considerată de societatea civilă și de ONG-urile pentru drepturile omului ca fiind motivată politic. La 6 mai, Glijin a fost condamnat la 13 ani și șase luni de închisoare pentru „trădare” (a se vedea Secțiunea 1.c. Condițiile de detenție din penitenciare și centrele de detenție, Monitorizare independentă, și Secțiunea 1.e. Nerespectarea dreptului la un proces public echitabil, Proceduri de judecată). Începând cu luna august, ambii bărbați au rămas deținuți în Transnistria.

Detenția preventivă: Legea permite detenția preventivă pentru o perioadă de până la 30 de zile, pe care instanțele o pot prelungi, la cererea procurorilor, la sfârșitul fiecărei perioade de 30 de zile, pentru cel mult 12 luni, în funcție de gravitatea învinuirilor. Detenția preventivă cu o durată cuprinsă între câteva luni și un an a fost frecventă.

În Transnistria, detenția preventivă de lungă durată a rămas o problemă. De exemplu, Ruslan Lomaca, cetățean al Republicii Moldova, a fost răpit în 2020 în timp ce pescuia pe râul Nistru. La 17 iunie, o „instanță” transnistreană a emis pe seama sa o sentință cu suspendare condiționată a executării pedepsei de trei ani și șase luni, acesta fiind eliberat din detenție preventivă după aproape doi ani.

e. Nerespectarea dreptului la un proces public echitabil

Deși legea prevede un sistem judiciar independent, independența justiției a rămas o problemă din cauza problemelor ce decurg din corupție și din justiția selectivă, în care legea nu a fost aplicată în mod egal pentru toți și a fost adesea pusă în aplicare în

mod selectiv din motive politice.

Justiția selectivă a rămas o problemă, iar avocații s-au plâns de cazuri în care drepturile clienților lor la un proces echitabil au fost încălcate. Mai mulți politicieni proeminenți reținuți în cursul anului au denunțat justiția selectivă și încălcări ale dreptului lor la un proces echitabil.

Mass-media și activiștii din domeniul reformei judiciare au remarcat faptul că este ceva obișnuit ca judecătorii să amâne pe termen nelimitat audierile pentru inculpații ce dispun de resurse financiare sau pentru cei cu relații bune. S-a considerat că această practică are legătură cu corupția personală a judecătorilor. Autoritățile au pus în aplicare un sistem electronic de gestionare a cazurilor pentru a asigura transparența în ceea ce privește repartizarea judecătorilor pe cazuri. Sistemul a fost utilizat de toate instanțele din țară, ceea ce a sporit transparența și eficiența procedurilor judiciare.

Reprezentanții mass-media și ONG-urile au rămas îngrijorați în ceea ce privește limitările privind accesul la datele de pe portalul național al instanțelor de judecată, dezvoltat de Agenția de administrare a instanțelor judecătorești din cadrul Ministerului Justiției. Societatea civilă și jurnaliștii s-au plâns că, din cauza faptului că nu există o opțiune de căutare, nu au putut găsi numele celor implicați în cauzele judiciare și nici nu au putut determina cine a judecat sau a intentat o cauză.

Proceduri de judecată

Constituția prevede dreptul la un proces echitabil și public. Deși legea prevede prezumția de nevinovăție a inculpaților în cauzele penale, remarcile judecătorilor au pus ocazional în pericol prezumția de nevinovăție.

Legea prevede că autoritățile trebuie să asigure un avocat inculpaților nevoiași.

În iulie, Parlamentul a adoptat modificări ale Codului penal pentru a permite statului să confişte bunurile dobândite prin corupție. Modificările permit, de asemenea, judecarea în contumacie a inculpaților care încearcă să se sustragă urmăririi penale prin fuga din țară.

ONG-urile din domeniul justiției au observat că instanțele au amânat, fără justificare, în mod repetat audierile în cazuri de rezonanță. Audierile privind recursul penal al lui Ilan Șor, lider al Partidului Șor, deputat în Parlament, condamnat în 2017 la șapte ani și jumătate de închisoare pentru implicarea sa în scandalul legat de fraudă bancară de un miliard de dolari în 2014, au fost din nou amânate pe tot parcursul anului.

În Transnistria, „autoritățile” au ignorat procedurile cu privire la un proces echitabil

și au refuzat inculpaților dreptul la un proces echitabil. Avocații din Transnistria au raportat că „autoritățile” au refuzat în mod regulat persoanelor învinuite dreptul la un avocat la alegere și că procesele de judecată au avut loc adesea în secret, fără ca învinuirile să fie făcute publice. De exemplu, procesul lui Adrian Glijin s-a desfășurat în secret și, după ce a fost condamnat la 6 mai la 13 ani și șase luni de închisoare, i s-a refuzat accesul la decizia instanței din cauza „secretului cauzei” (a se vedea Secțiunea 1.d., Subsecțiunea Arestări arbitrare și Subsecțiunea 1.c. Monitorizare independentă). Procesele pentru cei care au fost arestați în mod arbitrar pentru exercitarea libertăților fundamentale și pentru că au criticat autoritățile de facto au continuat să se desfășoare cu ușile închise.

Deținuții și preveniții politici

Nu au fost rapoarte independente privind cazuri penale motivate politic, deschise în cursul anului. Membrii și susținătorii Partidului Socialist și ai Partidului Șor, precum și autoritățile din Federația Rusă au susținut că dosarele penale deschise împotriva fostului președinte Igor Dodon și a altor deputați ai Partidului Socialist și ai Partidului Șor pentru corupție au fost motivate politic. Observatorii și ONG-urile din domeniul drepturilor omului nu au fost de acord, susținând că aceste cauze penale nu păreau a fi motivate politic. Multe ONG-uri și activiști pentru drepturile omului au solicitat de mult timp astfel de investigații în cazurile de corupție la scară largă, inclusiv în multe dintre cele în care au fost implicați acești inculpați.

În Transnistria, mai mulți deținuți politici au rămas în detenție sau au executat sentințe, mulți dintre aceștia fiind arestați pentru exercitarea dreptului la libertatea de exprimare și de întrunire, în principal pentru a critica „autoritățile”. „Autoritățile” transnistrene au continuat să folosească „Strategia pentru combaterea extremismului pentru anii 2020-2026” ca pretext pentru a aplica instrumente represive suplimentare pentru a reduce la tăcere disidența și a reprima libertățile fundamentale (a se vedea Secțiunea 2.a., Libertatea de exprimare). De exemplu, Oleg Horjan, liderul Partidului Comunist și, anterior, singurul membru al opoziției din „Sovietul Suprem” („legislativul”) din Transnistria, a continuat să ispășească o pedeapsă de patru ani și jumătate în penitenciarul Hlinaia în baza acuzațiilor de agresiune și pentru insultarea „autorităților” transnistrene. Avocații pentru drepturile omului și ONG-urile au calificat acuzațiile ca fiind motivate politic și l-au considerat pe Horjan drept deținut politic. Avocații lui Horjan și familia acestuia au susținut că acesta a fost supus unor abuzuri în detenție (a se vedea Secțiunea 1.c.). „Autoritățile” transnistrene au refuzat accesul ombudsmanului moldovean la locul de detenție al lui Horjan.

Horjan a fost eliberat în decembrie, după ce și-a ispășit integral pedeapsa de patru ani și șase luni (a se vedea, de asemenea, Secțiunea 1.c. și Secțiunea 2.a.).

La 10 iunie, Victor Pleșcanov a fost condamnat la cinci zile de arest administrativ pentru huliganism mărunț și, ulterior, la 26 septembrie, a fost condamnat la trei ani și două luni de închisoare pentru presupusul „extremism” ce a avut loc atunci când i-a spus unui comerciant că va arbora un steag ucrainean de pe balconul apartamentului său. ONG-ul pentru drepturile omului Apriori din Transnistria a susținut că acuzațiile au fost motivate politic și că „forțele de ordine” transnistrene l-au pedepsit pe Pleșcanov pentru că și-a exercitat dreptul la libertatea de exprimare și a condamnat agresiunea Rusiei împotriva Ucrainei.

Proceduri judiciare civile și căi de atac

Legea permite cetățenilor să solicite despăgubiri în instanțele civile pentru încălcări ale drepturilor omului. În conformitate cu Constituția, Guvernul poartă răspundere atunci când autoritățile încalcă drepturile unei persoane prin mijloace administrative, când nu răspund în timp util la o cerere sau comit erori în timpul unei urmăririi penale. Plângerile privind încălcările drepturilor omului au fost rareori investigate, iar deținuții au raportat abuzurile într-o măsură limitată din cauza fricii de represalii. Atunci când au fost pronunțate hotărâri judecătorești în astfel de cazuri, acestea au vizat adesea pedepse mici și nu au fost puse în aplicare. Odată epuizate toate căile de atac interne, persoanele fizice pot ataca la CEDO cazurile ce implică pretinsa încălcare de către autorități a drepturilor prevăzute de Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Cetățenii care au epuizat toate căile de atac interne disponibile pot, de asemenea, să depună o comunicare scrisă la Comitetul ONU pentru drepturile omului.

La începutul anului, 1 038 de cereri împotriva statului se aflau pe rolul CEDO. În 2021, CEDO a emis 68 de hotărâri în care era implicată Republica Moldova și a constatat 69 de încălcări ale Convenției Europene a Drepturilor Omului. Cele mai frecvente încălcări constatate de CEDO au vizat dreptul la un proces echitabil, dreptul la proprietate, condițiile inumane de detenție și tratamentele inumane sau degradante. Un studiu publicat în februarie de ONG-ul CRJM a arătat că din 1997, când a fost depusă prima plângere împotriva țării la CEDO, și până în 2021, instanța s-a pronunțat în 568 de cazuri împotriva Moldovei și a dispus despăgubiri în valoare de aproape 22 de milioane de euro (22,8 milioane de dolari), inclusiv 2,6 milioane de euro (2,69 milioane de dolari) în 2021.

Legea cu privire la mediere stabilește un mecanism alternativ de soluționare voluntară a cauzelor civile și penale și stabilește reguli pentru mediatorii profesioniști. În conformitate cu legea, un Consiliu de mediere format din nouă membri, selectați de Ministrul Justiției, coordonează activitatea mediatorilor.

CEDO consideră că Republica Moldova și Federația Rusă sunt statele responsabile

pentru cauzele ce provin din Transnistria. Deciziile instanțelor de pe teritoriul Republicii Moldova controlat de Guvern nu sunt recunoscute de „autoritățile” transnistrene. În Transnistria, instanțele de facto și instituția „Ombudsmanului” nu au fost suficient de independente pentru a oferi căi de atac eficiente în cazul încălcărilor drepturilor omului. Persoanele și organizațiile pot recurge la sistemul judiciar transnistrean de facto pentru a contesta deciziile interne, dar ar putea fi pasibile de răspundere penală dacă deciziile „instanțelor” transnistrene sunt contestate în instanțele moldovenești sau în instanțele internaționale. În luna mai, „autoritățile” au declarat drept infracțiune penală faptul de a solicita autorităților moldovenești sau organismelor internaționale repararea pretinselor încălcări ale drepturilor omului în Transnistria, cu pedepse de până la 10 ani de închisoare.

Confiscarea și restituirea proprietății

Deși legislația moldovenească prevede restituirea proprietății private confiscate în perioada comunistă, aceasta nu se aplică proprietății comunitare. Guvernul nu a promulgat nicio lege privind restituirea proprietăților comunitare sau religioase și nici nu a făcut progrese în ceea ce privește soluționarea revendicărilor din perioada Holocaustului, inclusiv pentru cetățeni străini.

Statul nu a restituit comunității evreiești nicio proprietate pe care a cumpărat-o și nici proprietăți comunale și religioase ce sunt solicitate prin intermediul unor litigii. Grupurile evreiești au continuat să caute o soluție cuprinzătoare de restituire a proprietăților comunitare, în locul abordării fragmentate în care au fost restituite clădiri individuale.

În 2021, CEDO a respins ca inadmisibilă o cauză de litigiu imobiliar, intentată de Biserica Romano-Catolică împotriva autorităților în 2012. Proprietatea în litigiu, care face parte din complexul de clădiri al Președinției, a fost o școală romano-catolică naționalizată în perioada sovietică. În hotărârea sa, CEDO a declarat că Biserica Romano-Catolică nu a epuizat toate căile de atac interne pentru a restitui proprietatea, așa cum prevedea Hotărârea Guvernului din 2002 care a permis grupurilor religioase să revendice dreptul de proprietate asupra unor proprietăți de la autoritățile locale.

Raportul Departamentului de Stat referitor la Legea JUST (cu privire la justiția pentru victimele necompensate în prezent) către Congres, făcut public în iulie 2020, poate fi consultat pe pagina web a Departamentului la adresa:

<https://www.state.gov/reports/just-act-report-to-congress>.

f. Imixtiuni arbitrare sau ilegale în viața privată, familie, domiciliu sau în corespondență

Constituția interzice imixtiunile arbitrare în viața privată, familie, domiciliu sau în corespondență, cu excepția cazului în care acest lucru este necesar pentru a asigura securitatea statului, bunăstarea economică sau ordinea publică sau pentru a preveni infracțiuni. Nu au existat rapoarte cunoscute cu privire la agenți guvernamentali care să nu respecte aceste interdicții.

În urma invaziei la scară largă a Rusiei în Ucraina, în luna februarie, Parlamentul a aprobat o stare de urgență ce a impus reguli speciale de intrare și ieșire; reguli speciale pentru utilizarea spațiului aerian; limitări ale adunărilor publice; reguli pentru evacuarea cetățenilor din zonele în care viața este în pericol; posibila raționalizare a alimentelor și a altor produse; utilizarea specială a telecomunicațiilor; și alte măsuri necesare pentru a asigura securitatea statului. Către luna decembrie, starea de urgență a fost prelungită de patru ori.

În iunie, un tribunal din Chișinău l-a eliberat din arest la domiciliu pe fostul ofițer de poliție Dorin Damir, acuzat de abuz de putere, și l-a plasat sub control judiciar. Damir și alți ofițeri ar fi fost responsabili de ascultarea ilegală și de supravegherea liderilor politici de opoziție, a jurnaliștilor și a ONG-urilor, la ordinul oligarhului fugar Vladimir Plahotniuc. În decembrie, cazul lui Damir se afla încă pe rol.

Secțiunea 2. Respectarea libertăților civile

a. Libertatea de exprimare, inclusiv a reprezentanților presei și ai altor mijloace de informare în masă

Legea prevede libertatea de exprimare, inclusiv pentru reprezentanții presei și ai altor mijloace de informare în masă, și permite persoanelor să critice Guvernul sau să discute chestiuni de interes public. Restricțiile se aplică numai în cazurile în care o astfel de discuție reprezintă o amenințare la adresa securității naționale, a integrității teritoriale, a ordinii publice sau a siguranței. Autoritățile nu au respectat întotdeauna libertatea de exprimare a presei. Unii jurnaliști au fost supuși hărțuirii, intimidării și unor procese frecvente.

Libertatea de exprimare: În luna mai, președinta țării a promulgat modificări ale Codului penal și ale Codului contravențional pentru a extinde protecția împotriva discriminării și a incitării la discriminare sau la violență bazată pe ură. Parlamentul a adoptat legea după mai multe amânări de la adoptarea acesteia printr-un vot preliminar în 2016. Noua lege permite pedepse sporite pentru infracțiunile motivate

de stereotipuri sau prejudecăți bazate pe rasă, culoare, origine etnică, națională, socială, cetățenie, sex, gen, limbă, religie sau convingeri religioase, opinii politice, identitate de gen, orientare sexuală, sănătate, vârstă sau stare civilă. De asemenea, definește „propaganda genocidului” și „crimele împotriva umanității” și introduce un nou termen de „incitare la discriminare”. Modificările introduc sancțiuni împotriva persoanelor care instigă la ură sau la prejudecăți prin acțiuni intenționate, apeluri publice, difuzarea de informații prin intermediul mijloacelor de comunicare în masă și instigarea în scris sau prin desene și imagini.

Discursul instigator la ură este reglementat de Legea cu privire la libertatea de exprimare și de Codul audiovizualului.

În aprilie, președinta țării a promulgat un proiect de lege adoptat de Parlament ce interzice simbolurile „Z” și „V” folosite de Rusia în timpul invaziei sale în Ucraina, precum și panglica Sf. Gheorghe, legată de Ziua Victoriei din epoca sovietică. Politicienii din opoziție, inclusiv cei din Partidul Socialist și Partidul Comunist, care nu au condamnat invazia Rusiei în Ucraina, s-au opus proiectului de lege, l-au contestat la Curtea Constituțională și au purtat panglica în semn de sfidare a legii în timpul sărbătorilor de Ziua Victoriei din 9 mai în diferite orașe din țară. Poliția a raportat că aproximativ 340 de persoane au încălcat legea privind panglica Sfântul Gheorghe, inclusiv 17 membri ai parlamentului.

Poliția a identificat 220 de persoane și a aplicat amenzi în valoare de 600 000 de lei (31 300 de dolari). În decembrie, Comisia pentru Situații Excepționale (CSE) a suspendat licențele de difuzare pentru șase canale de televiziune pro-ruse, acuzate că fac dezinformare și promovează războiul de agresiune al Rusiei împotriva Ucrainei.

În Transnistria, libertatea de exprimare continuă să fie reprimată. Autoritățile de facto au continuat să pună în aplicare „Strategie de combatere a extremismului pentru anii 2020-2026”, ce oferă „autorităților” instrumente suplimentare pentru a reduce la tăcere disidența și a reprima în continuare libertatea de exprimare, completând „legea” existentă din 2007 privind combaterea activităților extremiste. Mai multe persoane s-au confruntat cu acuzații în conformitate cu „legea împotriva extremismului” pentru că au criticat public „autoritățile” în cursul anului. Insulte publice la adresa „liderului” regiunii pot fi pedepsite cu amendă sau cu până la cinci ani de închisoare.

De exemplu, Mihail Ermurachi a fost condamnat în iulie 2021 pentru că l-a „insultat” pe liderul de facto al Transnistriei într-o conversație privată pe care a avut-o în 2019 și a fost amendat cu 9 200 de ruble (600 de dolari). La 5 mai, ONG-ul pentru drepturile omului Promo-Lex a solicitat Biroului pentru reintegrare să aloce bani pentru a plăti amenda aplicată lui Mihail Ermurachi. Promo-Lex a declarat că, dacă amenda nu va fi plătită, Ermurachi va fi supus unei pedepse mai aspre sau chiar

închisorii. Oleg Horjan (a se vedea Secțiunea 1.c. și 1.e. Deținuții și preveniții politici) a fost arestat până în decembrie după ce a fost condamnat la închisoare pentru că a criticat „autoritățile” prin „insultarea unui funcționar public”, un act interzis de „codul penal” al regiunii.

La 26 septembrie, Victor Pleșcanov a fost condamnat la trei ani și două luni de închisoare pentru că ar fi făcut apel la acțiuni „extremiste”. Apărătorii drepturilor omului au susținut că Pleșcanov a fost pedepsit pentru că și-a exprimat opiniile politice, condamnând războiul Rusiei împotriva Ucrainei.

Violență și hărțuire: Au existat rapoarte conform cărora liderii guvernamentali și politici au restricționat capacitatea presei de a acoperi evenimentele. Unii jurnaliști au fost supuși hărțuirii, intimidării și proceselor frecvente de judecată.

De exemplu, în Găgăuzia au avut loc trei acte de abuz din partea autorităților locale și regionale împotriva jurnaliștilor de la agenția de știri independentă locală Nokta. La 24 mai, fondatorul Nokta și jurnalistul Mihail Sirkeli a depus o plângere la poliție împotriva unui angajat al primăriei din Comrat, Anatolie Cobolschi, după ce Cobolschi l-a amenințat pe Sirkeli pe rețelele de socializare, promițând că îl va „dezmembra pe Sirkeli” ca răspuns la articolul critic pe care acesta l-a scris despre Cobolschi. La 5 iulie, reporterul Nokta, Slava Radulov, a fost scos cu forța de la o ședință publică a Adunării Populare (AP) din Găgăuzia de către un bărbat îmbrăcat în civil, care s-a prezentat ca fiind „cetățean al țării”. De asemenea, membrii AP i-au cerut lui Radulov să plece, motivând solicitarea lor prin faptul că hainele lui Radulov nu erau conforme cu codul. Nici ceilalți jurnaliști nu au fost lăsați să intre în sală, deși prezența jurnaliștilor în timpul ședinței nu era contrară regulamentului. Nokta a publicat imagini video ale incidentului. Același jurnalist a fost agresat fizic în timpul unui miting de protest organizat la 14 august la Vulcănești împotriva creșterii prețurilor de consum. După miting, aleșii locali ai Partidului Socialist i-au cerut lui Radulov să nu mai filmeze protestul, l-au tras de păr și l-au amenințat că îl vor rade pe cap.

În Transnistria, abuzurile împotriva jurnaliștilor au fost frecvente. De exemplu, jurnalistul portalului de știri moldo-rus Kommersant, Vladimir Soloviov, a fost reținut de „autoritățile” transnistrene la 14 aprilie. El a fost escortat de la o reuniune a Comisiei comune de control, în cadrul căreia se discuta despre războiul din Ucraina, și a fost dus la o unitate a "Serviciului de securitate transnistrean", unde a fost reținut pentru că nu dispunea de acreditarea specială pentru reuniune. Guvernul moldovean a condamnat detenția acestuia și a cerut o anchetă completă. După cinci ore, Soloviov a fost condus la punctul de control și a fost anunțat că a fost expulzat din Transnistria fără acte.

La 20 mai, doi jurnaliști români de la Digi24 au fost arestați de forțele de securitate

din Transnistria și reținuți fără a li se aduce învinuiri, după ce au difuzat de la Tighina și Tiraspol. Aceștia au fost ulterior interogați și apoi eliberați după aproximativ șase ore, în urma intervenției Ministerului român de Externe și a autorităților moldovene.

Cenzura sau restricțiile de conținut pentru reprezentanții presei și alte mijloace de informare în masă, inclusiv cele online: În timpul stării de urgență declarate la 24 februarie în urma invaziei pe scară largă a Rusiei în Ucraina, autoritățile au restricționat conținutul online, considerat amenințător pentru securitatea statului, au blocat mai mult de 10 pagini web pentru „incitare la ură și război” și au emis un avertisment public către mass-media online pentru a se abține de la publicarea sau distribuirea de „știri false” și „informații părtinitoare” legate de războiul Rusiei în Ucraina.

La 2 iunie, Parlamentul a aprobat amendamente la Codul serviciilor media audiovizuale pentru a contracara dezinformarea. Amendamentele definesc noțiunea de dezinformare și interzic toate știrile, conținutul politic și militar din alte țări decât statele membre ale Uniunii Europene, Statele Unite, Canada și țările care au ratificat Convenția europeană privind televiziunea transfrontalieră. ONG-urile și presa au susținut că această legislație a avut ca scop interzicerea emisiunilor provenind din Rusia.

În multe cazuri, jurnaliștii au practicat autocenzura pentru a evita conflictele cu sponsorii sau proprietarii canalelor media, mulți dintre aceștia fiind politicieni sau oligarhi legați de partide politice.

Ca răspuns la preocupările de lungă durată ale jurnaliștilor, potrivit cărora o lege privind protecția datelor cu caracter personal le restricționează accesul la informații, Guvernul a aprobat, la 27 iulie, o hotărâre ce permite jurnaliștilor să acceseze gratuit bazele de date ale Agenției Serviciilor Publice și a cerut entităților publice să furnizeze astfel de informații jurnaliștilor în termen de cinci zile. În pofida acestei îmbunătățiri, jurnaliștii de investigație s-au plâns că serviciul este în continuare predispus la restricții și întârzieri și că unele informații necesită plata unei taxe.

La 6 iulie, Guvernul a aprobat o decizie privind crearea unui Consiliu coordonator pentru asigurarea securității informaționale. Inițiativa face parte din Strategia securității informaționale a Republicii Moldova pentru anii 2019-2024. Consiliul coordonator, care ar urma să includă reprezentanți ai instituțiilor guvernamentale și neguvernamentale, a fost constituit pentru a se concentra pe securitatea cibernetică și informațională și pe cazurile de încălcare a drepturilor omului în ceea ce privește accesul liber la informații.

În Transnistria, jurnaliștii au practicat în mod regulat autocenzura și au evitat să

critice „autoritățile”, obiectivul separatiștilor privind independența și „politica externă” a acestora sau orice ar fi considerat „extremist” în conformitate cu „Strategia pentru combaterea extremismului pentru anii 2020-2026”.

Legile privind defăimarea/calomnia: Calomnia și defăimarea sunt infracțiuni civile ce se pedepsesc cu amendă, muncă în folosul comunității, interzicerea de a deține anumite funcții publice pentru o perioadă de câteva luni sau o combinație a acestor pedepse. Defăimarea nu este o crimă, dar persoanelor și organizațiilor le pot fi intentate procese civile pentru defăimare. Unele ziare au practicat autocenzura și au evitat subiectele controversate din cauza temerilor că oficialii guvernamentali și alte personalități publice ar putea recurge la acuzații de calomnie, defăimare sau defăimare pentru a se răzbuna împotriva știrilor critice.

La 26 iulie, fondatorul postului de televiziune independent Jurnal TV, Val Butnaru, a fost găsit vinovat de calomnie, a fost amendat cu 4 500 de lei (240 de dolari) și i s-a interzis să lucreze în televiziune și radio timp de șase luni. Acuzațiile de calomnie au fost formulate în urma unei investigații a Jurnal TV privind implicarea fostului șef al Inspectoratului de Poliție Dubăsari în contrabanda cu țigări. Jurnal TV a contestat în apel decizia.

Libertatea internetului

În timpul stării de urgență declarate la 24 februarie și prelungite de mai multe ori pe parcursul anului, Guvernul a cenzurat conținutul online considerat amenințător pentru securitatea statului, inclusiv site-urile care justificau războiul pe scară largă al Rusiei în Ucraina sau care făceau apel la nesupunere civilă. Serviciul de Informații și Securitate a blocat peste 10 pagini web pentru „incitare la ură și război”, inclusiv serviciul de știri rusesc Sputnik.

În conformitate cu ordonanța CSE, serviciul de informații a emis un avertisment public către mass-media online pentru a se abține de la publicarea sau distribuirea de „știri false” și „informații părtinitoare” care ar incita la ură, dezordine publică, război, ar justifica agresiunea militară în Ucraina, ar provoca conflicte sau ar glorifica agresiunea militară.

Utilizatorii de internet și societatea civilă din Transnistria au acuzat cel mai mare furnizor de servicii de internet din regiune, Inderdnestrcom, despre care se crede că este controlat de autoritățile de facto, că și-a eliminat concurenții din Transnistria. Singurul furnizor de servicii concurent din Transnistria, Likservice, a rămas operațional doar în Bender (Tighina).

Restricții privind libertatea academică și evenimentele culturale

Comisia națională extraordinară de sănătate publică a ridicat în cursul anului majoritatea restricțiilor legate de COVID-19 privind adunările publice și evenimentele culturale. Cu toate acestea, starea de urgență anunțată la 24 februarie în urma invaziei pe scară largă a Rusiei în Ucraina, ce a fost prelungită de mai multe ori pe parcursul anului, a împuternicit CSE să restricționeze întrunirile publice și evenimentele culturale de la caz la caz.

În Transnistria, școlile cu predare în grafie latină au continuat să facă obiectul unei dispute între guvern și „autoritățile” transnistrene, care au refuzat să coopereze pentru a identifica clădiri cu condiții adecvate pentru școli, cu săli de sport interioare și exterioare și o cantină adecvată. „Autoritățile” transnistrene continuă să ceară liste cu elevii din școlile cu grafie latină din Transnistria, controlate de Republica Moldova, care sunt eligibili pentru serviciul militar.

b. Libertatea de întrunire pașnică și de asociere

Constituția prevede libertatea de întrunire pașnică și de asociere, iar Guvernul a respectat, în general, aceste drepturi. Cu toate acestea, Guvernul a impus restricții privind adunările publice în timpul stării de urgență în materie de sănătate publică declarată ca răspuns la pandemia COVID-19. Aceste restricții au fost ridicate în luna martie și au fost reimpuse la nivel minim în august, când numărul de cazuri a început să crească din nou.

Libertatea de întrunire pașnică

Legea prevede libertatea de întrunire. Deși Guvernul a respectat de obicei acest drept, au existat mai multe excepții legate de starea de urgență legată de sănătatea publică COVID-19, iar în octombrie, Guvernul a luat măsuri pentru a spori puterea autorităților de a răspunde la protestele antiguvernamentale.

Autoritățile, cu unele excepții, au interzis adunările publice mari, care depășesc 50 de persoane, pe parcursul unei părți a anului, din cauza pandemiei COVID-19. După declararea stării de urgență în septembrie 2021, autoritățile au început să solicite dovada vaccinării împotriva COVID-19 sau un test PCR sau antigen negativ de la persoanele care participă la evenimente în interior sau în aer liber. Restricțiile privind dimensiunea adunărilor au fost ridicate în martie.

Începând cu luna iunie, susținătorii Partidului de opoziție Șor, au început o serie de proteste împotriva guvernului de la Chișinău. La 4 octombrie, Inspectoratul General

al Poliției a anunțat că a solicitat instanței de judecată din Chișinău să suspende toate protestele Partidului Șor din Chișinău, din cauza numărului mare de încălcări ale legii, comise de protestatari. Poliția a raportat că au fost întocmite zeci de procese verbale cu privire la contravenție privind încălcări ale legislației de către protestatarii Partidului Șor. În pofida solicitării, autoritățile au continuat să permită desfășurarea protestelor.

În luna octombrie, procurorii anticorupție și poliția au efectuat mai multe raiduri în birourile Partidului Șor și au confiscat numerar în mai multe valute. Procurorii susțin că banii erau destinați plăților nedecarate de către Partidul Șor către protestatari.

La 13 octombrie, CSE a aprobat noi reguli pentru proteste în timpul stării de urgență în vigoare. CSE a interzis protestele ce blocau drumurile sau accesul la instituțiile publice în timpul săptămânii, permițând astfel de acțiuni doar pentru maximum patru ore în weekend. CSE a împuternicit autoritățile să înlăture protestatarii care perturbă ordinea publică, incită la discriminare sau la violență sau fac apel la război, agresiune sau dezordine în masă. Regulile respective prevedeau, de asemenea, suspendarea imediată a protestelor, fără implicarea autorităților publice locale, în cazul unor încălcări grave ale legislației.

Au existat mai multe cazuri în care au avut loc altercații între poliție și protestatari în urma protestelor de la Chișinău ale Partidului de opoziție Șor. Partidul a organizat proteste antiguvernamentale în fiecare săptămână, începând cu 18 septembrie și a instalat corturi în fața Președinției și a clădirii Parlamentului la 25 septembrie. La 9 octombrie, activiștii Partidului Șor au instalat corturi de-a lungul drumului principal din Chișinău pentru a protesta împotriva Guvernului și a cere alegeri anticipate, mulți dintre ei fără autorizații și perturbând traficul. La 10 octombrie, au avut loc altercații între poliție și protestatari, deoarece poliția a îndepărtat cu forța peste 100 de corturi după ce protestatarii au refuzat să le mute. În timpul unui protest din 14 octombrie, demonstranții Partidului Șor au încercat din nou să instaleze corturi pe strada principală din Chișinău, dar poliția i-a împiedicat, ceea ce a dus la altercații minore. La 16 octombrie, poliția a împiedicat protestatarii veniți cu autobuzul să intre și să blocheze Piața Adunării Naționale. Nu au fost raportate vătămări grave.

La 30 octombrie, autoritățile au reținut aproximativ 80 de protestatari care participau la protestele antiguvernamentale susținute de Partidul Șor pentru incitare la violență. Majoritatea protestatarilor, care au acuzat poliția de detenție ilegală, au fost eliberați în aceeași zi. Poliția a făcut publice înregistrări audio ale unor conversații între protestatari ce demonstau că aceștia intenționau să spargă linia de poliție și să destabilizeze situația. În timpul unor proteste antiguvernamentale susținute de Șor, poliția a confiscat obiecte periculoase de la protestatari, cum ar fi artificii ilegale și topoare. Partidul a continuat protestele pe scară largă la diverse clădiri guvernamentale și a organizat mai multe flashmobiuri pe parcursul lunii decembrie,

dar nu au fost raportate alte ciocniri semnificative cu poliția.

A existat cel puțin o tentativă de a perturba libertatea de întrunire a comunității LGBTQI+ pe parcursul anului de către primarul Chișinăului, Ion Ceban. Cu toate acestea, Marșul Mândriei din Chișinău s-a desfășurat așa cum a fost planificat, a rămas pașnic și a fost protejat de forțele de poliție (a se vedea Secțiunea 6. Acte de violență, criminalizare și alte abuzuri bazate pe orientarea sexuală, identitatea sau expresia de gen sau caracteristicile sexuale, restricționarea libertății de exprimare, asociere sau întrunire pașnică).

În Transnistria, „autoritățile” au refuzat, în general, autorizațiile pentru proteste publice. Singurele proteste raportate au fost o foarte mică demonstrație anti-război la Tiraspol, la 27 februarie, și o întrunire la 6 martie în sprijinul agresiunii Rusiei împotriva Ucrainei. În acest din urmă caz, „autoritățile” transnistrene au denunțat evenimentul ca fiind o întrunire necoordonată cu „autoritățile”.

Libertatea de asociere

Constituția prevede libertatea de asociere și stipulează că cetățenii sunt liberi să formeze partide și alte organizații sociale și politice. Guvernul a respectat, în general, acest drept. Legea interzice organizațiile care „militază împotriva pluralismului politic, a principiilor statului de drept, a suveranității și independenței sau a integrității teritoriale” a țării.

În Transnistria, „autoritățile” au restricționat dur libertatea de asociere, acordând acest drept doar persoanelor pe care le recunoșteau drept „cetățeni” ai regiunii. Toate activitățile trebuiau să fie coordonate cu „autoritățile” locale. Grupurile care nu se conformau, s-au confruntat cu acuzații penale și hărțuire din partea „forțelor de securitate”. „Autoritățile” au interzis cu strictețe organizațiile care favorizau reintegrarea cu restul țării.

c. Libertatea religioasă

A se vedea *Raportul privind libertatea religioasă internațională* al Departamentului de Stat la adresa <https://www.state.gov/religiousfreedomreport/>.

d. Libertatea de circulație și dreptul de a părăsi țara

Legea prevede libertatea circulației interne, călătoriilor în străinătate, emigrării și

repatrierii. În general, Guvernul a respectat aceste drepturi, cu unele excepții. Deși cetățenii pot, în general, să plece și să se întoarcă în țară în mod liber, au existat unele limitări în ceea ce privește emigrarea și, până în martie, unele restricții de călătorie legate de COVID-19.

Circulația în interiorul țării: În Transnistria, „autoritățile” au continuat să restricționeze călătoriile către și din regiune. Au mai rămas unele puncte de control din Transnistria, stabilite în timpul pandemiei COVID-19, în ciuda obiecțiilor Guvernului moldovean. La 26 aprilie, „autoritățile” au declarat „Cod roșu” de alertă teroristă pentru 15 zile, invocând amenințări de atacuri teroriste în urma mai multor amenințări cu bombă și explozii în Transnistria. În cadrul alertei de „Cod roșu”, „autoritățile” au creat puncte de control în orașele din regiunea transnistreană, au anunțat că „forțele de ordine” vor înăspri controlul la punctele de control și controlul traficului rutier, și au prelungit învățământul online pentru școli până la sfârșitul anului școlar. Mai mult, „autoritățile” au anulat procedura simplificată de trecere a „liniei de demarcație interne” în timpul sărbătorilor de Paște și pentru membrii misiunilor diplomatice și ai organizațiilor internaționale din Republica Moldova. Autoritățile moldovenești au emis o declarație prin care au condamnat limitările impuse de autoritățile de facto transnistrene privind libertatea de circulație. Alerta de „Cod roșu” a fost schimbată în „Cod galben” de terorism la 25 mai și a rămas în vigoare până în noiembrie. Barierele Jersey, instalate la diferite puncte de control din Transnistria și de-a lungul liniei administrative, au rămas pe loc. Cererile delegației moldovenești la Comisia comună de control de a elimina punctele de control ilegale suplimentare instalate după 26 aprilie au rămas fără răspuns.

În iulie, OSCE a declarat că „autoritățile” transnistrene restricționau libertatea de circulație spre și din teritoriu.

Călătorii în străinătate: Legea prevede că persoanele fizice trebuie să-și achite toate obligațiile financiare restante față de alte persoane fizice sau juridice înainte de a emigra. Guvernul nu a aplicat cu strictețe această cerință. De asemenea, legea prevede că rudele apropiate, care depind financiar de un potențial emigrant, trebuie să fie de acord înainte ca acesta să poată părăsi țara. Autoritățile nu au aplicat această lege. În cursul anului, Guvernul a ridicat restricțiile privind călătoriile în străinătate și a redeschis granițele pentru călătorii, indiferent de statutul de vaccinare. Guvernul a închis parțial spațiul aerian al țării în timpul stării de urgență anunțate la 24 februarie în urma invaziei la scară largă a Rusiei în Ucraina, dar nu a limitat intrarea sau ieșirea persoanelor.

e. Protecția refugiaților

Guvernul a cooperat cu Oficiul Înaltului Comisar al ONU pentru Refugiați (UNHCR)

și cu alte organizații umanitare pentru a oferi protecție și asistență refugiaților, refugiaților care se întorc în țară sau solicitanților de azil, precum și altor persoane vizate. În Transnistria, „autoritățile” au făcut același lucru.

Accesul la azil: Legea prevede acordarea azilului sau a statutului de refugiat, iar Guvernul a instituit un sistem pentru a oferi protecție refugiaților. Potrivit Biroului Migrație și Azil, până în august 2022, 3 515 persoane (majoritatea cetățeni ucraineni) au solicitat azil. 184 persoane au primit statutul de refugiat. Procesul de obținere a statutului oficial de refugiat a fost lent, dar s-a desfășurat în conformitate cu standardele internaționale și cele europene. Autoritățile au eliberat refugiaților cărți de identitate valabile pe termen nelimitat. Beneficiarii de protecție umanitară au primit acte de identitate valabile timp de trei ani, iar solicitanții de azil au primit acte de identitate temporare. UNHCR a oferit în continuare sprijin financiar refugiaților. Un centru de cazare temporară administrat de Biroul Migrație și Azil a fost disponibil pentru solicitanții de azil.

Sistemul dispunea de garanții procedurale pentru solicitarea de protecție și revizuire și nu existau impedimente în calea accesului membrilor unor populații specifice. Solicitanții de azil nu au fost direcționați către țări care nu dispuneau de legi sau sisteme adecvate pentru a oferi protecție refugiaților.

Guvernul și cetățenii privați au oferit sprijin semnificativ refugiaților din Ucraina, în marea lor majoritate femei și copii, înregistrându-se peste 500 000 de traversări la punctele de trecere a frontierei de la începutul invaziei la scară largă a Rusiei în luna februarie. Din acest număr, „autoritățile” transnistrene au raportat că 45 000 de refugiați ucraineni au intrat în regiunea transnistreană începând cu 24 februarie, dintre care 37 000 s-au înregistrat ca refugiați.

Țară de origine/tranzit sigură: Țara a acceptat anterior solicitanții de azil ucraineni, dar a stabilit că procesul ucrainean de protecție și relocare a persoanelor strămutate intern (PSI) este suficient. Majoritatea ucrainenilor strămutați au preferat să tranziteze Moldova, apoi să solicite azil în UE.

Returnare: Nu au fost raportate cazuri de returnare în decursul anului. În octombrie, în urma mobilizării parțiale a Rusiei împotriva Ucrainei, au fost raportate cazuri în care unor bărbați de vârstă militară, cu cetățenie a Federației Ruse, li s-a refuzat intrarea în Moldova, unii dintre aceștia solicitând azil la sosire. Acest lucru nu a fost în conformitate cu legea; se pare că s-a acordat liberarea condiționată în țară pentru fiecare solicitant de azil. Forțele de securitate ale aeroportului au fost recalificate și, de atunci, nu au mai existat rapoarte.

Ocuparea forței de muncă: În cadrul stării de urgență declarate la începutul invaziei

Rusiei în Ucraina și prelungite ulterior până în octombrie, tuturor persoanelor care au fugit din Ucraina în Moldova li s-a permis să locuiască și să lucreze în țară.

Accesul la serviciile de bază: Refugiaților ucraineni li s-a asigurat, de asemenea, accesul la asistență medicală și educație.

Protecție temporară: Guvernul a oferit, de asemenea, protecție temporară persoanelor care nu se pot califica drept refugiați și a oferit-o pentru aproximativ 177 de persoane (beneficiari de protecție umanitară) înregistrate în sistemul național de azil începând cu luna august.

f. Statutul și tratamentul persoanelor strămutate intern

Legea nu definește conceptul de PSI, iar autoritățile nu au raportat date oficiale cu privire la PSI ca atare. Cu toate acestea, ONG-uri precum Promo-LEX și un raport din 2004 al Consiliului Norvegian pentru Refugiați au estimat că aproximativ 130 000 de persoane au fost strămutate în urma conflictului din 1992 din Transnistria, dintre care aproximativ 51 000 locuiau pe teritoriul controlat de autoritățile guvernamentale. PSI pot include victime ale strămutării forțate de către „autoritățile” transnistrene, foști combatanți și persoane care au părăsit regiunea din motive politice.

e. Apatrizii

Potrivit Agenției Servicii Publice (ASP), în luna ianuarie, în țară erau înregistrate 1909 persoane apatride, dintre care 1374 în Transnistria. Potrivit experților în legislația privind imigrația, majoritatea apatrizilor se încadrau într-una dintre cele două categorii: 1) foști cetățeni ai Uniunii Sovietice care locuiesc în Republica Moldova și care nu sunt eligibili pentru cetățenia Republicii Moldova și nu dețin cetățenia unei alte țări și 2) cetățeni ai Republicii Moldova care au renunțat la cetățenia lor pentru a dobândi o altă cetățenie și nu au notificat autoritățile moldovenești cu privire la orice dobândire ulterioară a cetățeniei. Experții au apreciat că majoritatea persoanelor din a doua categorie, în special rezidenții din Transnistria, nu sunt, de fapt, apatrizi, iar majoritatea au dobândit cetățenia rusă sau ucraineană sau o altă naționalitate. Datele ASP arată că 6 849 de cetățeni ai țării nu dețineau niciun act valabil privind cetățenia lor, dar aveau pașapoarte sovietice avizate de Agenția Servicii Publice, care servesc drept dovadă prima facie a cetățeniei. Alte 1 400 de persoane aveau statut de cetățenie nedeterminată.

Apatrizii și refugiații pot obține cetățenia prin naturalizare. Legea permite unui

refugiat sau unui apatrid care a locuit legal în țară timp de opt ani să solicite cetățenia țării. Procesul de reîntregire a familiei pentru refugiații naturalizați a fost împovărat. În luna august, Agenția Servicii Publice a modificat o serie de reglementări pentru a reduce costul permiselor de ședere și al documentelor de călătorie pentru apatrizi și pentru persoanele care solicită protecție umanitară și care locuiesc temporar în țară, precum și pentru a face aceste documente valabile pentru perioade mai lungi de timp. Începând cu luna august, ASP percepe 130 de lei (6,7 dolari) pentru permisele de ședere valabile până la 15 ani sau mai mult în unele cazuri și 650 de lei (33 de dolari) pentru documentele de călătorie valabile până la 10 ani (între 21 și 68 de dolari). Victimele traficului de persoane au primit permise de ședere gratuite.

Secțiunea 3. Libertatea de a participa la procesul politic

Legea oferă cetățenilor posibilitatea de a-și alege guvernul în cadrul unor alegeri periodice libere și corecte, organizate prin vot secret și bazate pe sufragiu universal și egal.

Alegeri și participare politică

Alegeri recente: În 2020 au avut loc alegeri prezidențiale, în care fosta prim-ministră Maia Sandu l-a învins pe actualul președinte, Igor Dodon, în turul doi. Observatorii OSCE au remarcat în raportul lor final că libertățile fundamentale de întrunire și de exprimare au fost respectate, campania a fost competitivă, oferind alegătorilor alternative politice distincte. În timp ce polarizarea politică și controlul mass-media au rămas o preocupare, concurenții au fost acoperiți într-o manieră în general echilibrată, ceea ce a permis alegătorilor să facă o alegere în cunoștință de cauză. Observatorii electorali locali și internaționali au remarcat și alte nereguli, inclusiv acuzații privind transport ilegal în masă și de cumpărare de voturi, ce au vizat în special alegătorii din regiunea transnistreană, supravegherea inefficientă a finanțării campaniilor electorale și deficiențe în ceea ce privește soluționarea litigiilor electorale.

Ca urmare a demisiei premierului și a Guvernului în decembrie 2020 și a eșecului de a confirma un nou guvern, au fost organizate alegeri parlamentare anticipate în iulie 2021. Observatorii OSCE au remarcat în raportul lor final că alegerile au fost bine administrate și competitive și că libertățile fundamentale au fost în mare măsură respectate. Observatorii OSCE au concluzionat, de asemenea, că candidații au avut oportunități ample de a face campanie, deși au remarcat probleme legate de imparțialitatea Comisiei Electorale Centrale, de reglementările necorespunzătoare în

cea ce privește soluționarea litigiilor electorale, de îndoielile privind neutralitatea politică a instanțelor și de supravegherea insuficientă a finanțării campaniilor electorale. Partidul Acțiune și Solidaritate (PAS), fondat de președinta Sandu, a câștigat alegerile cu 63 de locuri în Parlament, un număr suficient pentru a forma un guvern majoritar monopartid condus de prim-ministra Natalia Gavrilița. Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (ODIHR) a trimis o misiune de observare a alegerilor care a evaluat alegerile parlamentare anticipate din punct de vedere al respectării angajamentelor OSCE, a altor obligații și standarde internaționale privind alegerile democratice, precum și a legislației locale. Adunarea Parlamentară a OSCE, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei, Parlamentul European, Adunarea Interparlamentară a CSI, precum și alte organizații internaționale și misiuni străine au desfășurat, de asemenea, delegații de observatori pentru aceste alegeri.

În rapoartele lor preliminare, observatorii internaționali și locali de la ODIHR și de la ONG-ul local Promo-LEX au remarcat că în cadrul alegerilor parlamentare s-au respectat, în general, libertățile fundamentale și că rezultatele preliminare au reflectat voința alegătorilor. Observatorii au remarcat nereguli electorale, cum ar fi acuzațiile de transport ilegal în masă și de cumpărare de voturi, în special în regiunea transnistreană. Coaliția Civică Alegeri Libere și Corecte, constituită din 36 de ONG-uri locale, a evaluat alegerile parlamentare ca fiind parțial libere și corecte, dar desfășurate într-un mediu marcat de discursuri de ură; acoperire părtinitoare; suspiciuni de influență politică asupra organismelor electorale; examinarea necorespunzătoare a plângerilor electorale în absența unor prevederi clare în codul electoral; un proces netransparent și imprezvizibil de stabilire a secțiilor de votare în străinătate și în Transnistria; informații insuficiente privind procesul electoral și metodele de vot; discriminarea persoanelor cu nevoi speciale, care s-au confruntat în continuare cu obstacole în ceea ce privește accesibilitatea fizică și informațională.

Un raport preelectoral al Rețelei europene a organizațiilor de monitorizare a alegerilor (ENEMO) a constatat că alegerile parlamentare au fost, în general, competitive, administrate în mod eficient și transparent, iar drepturile fundamentale au fost respectate, în general. Printre problemele remarcate se numără: îndoieli cu privire la imparțialitatea unor decizii ale Comisiei Electorale Centrale, inclusiv cu privire la secțiile de votare din străinătate și din Transnistria; presupusa utilizare abuzivă a resurselor administrative; finanțarea ilegală și cumpărarea de voturi; dezinformarea de către mass-media părtinitoare și polarizate; proceduri ineficiente de soluționare a plângerilor.

Regulamentele privind mass-media, aprobate de Comisia Electorală Centrală, prevăd accesul egal la mass-media și o acoperire echitabilă a tuturor concurenților electorali, însă rapoartele de monitorizare au arătat că nu toate mijloacele de informare în masă au respectat acest regulament. Observatorii internaționali de la ODIHR și ENEMO,

precum și Coaliția Civică Alegeri Libere și Corecte, Platforma Națională a Forumului Societății Civile a Parteneriatului Estic și ONG-urile din domeniul mass-media au remarcat că Consiliul Audiovizualului a fost inefficient în timpul alegerilor parlamentare din 2021 și nu a reușit să sancționeze toate canalele de televiziune pe care le-a enumerat în primul său raport de monitorizare ca încălcând legea. Observatorii internaționali au remarcat că, în timpul alegerilor, Consiliul Audiovizualului nu era perceput ca fiind independent din punct de vedere politic și nu se bucura de încrederea publicului.

În luna martie, Parlamentul a modificat Codul penal și Codul contravențional, prevăzând sancțiuni mai aspre pentru cumpărarea de voturi, transportul în masă al alegătorilor, discursul instigator la ură și finanțarea ilicită a partidelor politice, a concurenților electorali și a campaniilor electorale. În decembrie, Parlamentul a adoptat o reformă electorală pentru a garanta prezența opoziției în Comisia Electorală Centrală, pentru a acorda două zile alegătorilor din străinătate pentru a vota, pentru a face mai transparentă finanțarea campaniilor electorale și pentru a sancționa mai mult utilizarea resurselor administrative în scopuri politice și coruperea alegătorilor.

Partidele politice și participarea politică: Partidele de opoziție au susținut că mai multe dosare penale deschise de autorități împotriva membrilor acestora în cursul anului au fost motivate politic. Mai mulți politicieni au fost cercetați în cauze penale de rezonanță, inclusiv fostul președinte Igor Dodon, acuzat de corupție și trădare de stat, și deputatul Partidului Șor, Marina Tauber, acuzată de corupție și finanțare ilicită a partidului. Autoritățile au respins acuzațiile privind natura politică a cauzelor penale și niciun expert juridic sau în domeniul drepturilor omului nu a concluzionat că investigațiile au fost motivate politic. Alte câteva cazuri penale din anii precedenți privind politicieni la rang înalt au fost examinate în continuare pe parcursul anului (a se vedea Secțiunea 4. Corupție și lipsa de transparență în cadrul Guvernului). În noiembrie, cabinetul a cerut Curții Constituționale să dizolve Partidul Șor din cauza presupuselor sale activități ilegale, inclusiv finanțarea ilicită a campaniilor electorale și susținerea operațiunilor de influență malignă a guvernului rus în țară. Societatea civilă și-a exprimat îndoiala că acuzațiile de finanțare ilegală ar fi suficiente pentru ca instanța să scoată Partidul Șor în afara legii.

Participarea femeilor și a membrilor grupurilor minoritare: Nu există legi care să limiteze capacitatea femeilor și a membrilor grupurilor minoritare de a participa la procesul politic, și aceștia au participat la procesul politic. Legea prevede că pe listele de candidați ale partidelor pentru alegerile parlamentare și locale trebuie să fie incluse câte 40% de candidați de fiecare gen. Legea prevede ca 20 % din alocările de subvenții publice pentru partide și candidați să fie utilizate pentru promovarea candidaților femei. Legea prevede sancțiuni împotriva partidelor politice care promovează mesaje sau stereotipuri discriminatorii, folosesc un limbaj discriminatoriu în mass-media sau nu respectă cotele de gen impuse. Observatorii

societății civile au raportat că legea nu a fost pusă în aplicare, în special în timpul campaniei electorale.

Secțiunea 4. Corupție și lipsa de transparență în cadrul Guvernului

Legea prevede sancțiuni penale pentru corupția oficialilor, dar, în general, Guvernul nu a pus în aplicare legea în mod eficient. Guvernul a luat măsuri pentru a combate corupția și pentru a spori independența sistemului judiciar și capacitatea agențiilor anticorupție. În ciuda unor îmbunătățiri, corupția a rămas o problemă gravă. Au existat numeroase rapoarte privind corupția oficialilor guvernamentali.

Corupția a fost pe larg răspândită în sistemul judiciar și în alte structuri de stat. Guvernul, inclusiv Parlamentul, a continuat să acorde prioritate reformei judiciare și eforturilor anticorupție, inclusiv prin eliminarea obstacolelor legislative în calea confiscării activelor nejustificate, dobândite prin mijloace ilicite și prin desfășurarea de procese în absență pentru persoanele acuzate de corupție, prin creșterea transparenței, prin continuarea recuperării activelor și urmărirea penală a foștilor funcționari și oligarhi corupți și prin controlul organismelor de supraveghere judiciară și de urmărire penală.

Legea permite Centrului Național Anticorupție (CNA) să controleze averea și să abordeze problemele de „integritate politică, integritate publică, integritate instituțională și favoritismul”. Autoritatea Națională de Integritate (ANI), care a fost înființată pentru a controla averile, interesele personale și conflictele de interese ale funcționarilor, nu a fost pe deplin operațională din cauza întârzierilor prelungite în selectarea inspectorilor de integritate, așa cum prevede legea.

Președinta Sandu și fracțiunea majoritară a Partidului Acțiune și Solidaritate (PAS) din Parlament au criticat atât CNA, cât și ANI pentru lipsa de acțiune în ceea ce privește investigarea funcționarilor corupți, iar Parlamentul l-a înlocuit ulterior pe șeful CNA, în luna februarie. În martie, șefa ANI, Rodica Antoci, a fost suspendată din funcție și ulterior demisă din cauza unei anchete penale în curs de desfășurare împotriva sa pentru suspiciuni de trafic de influență ce ar fi cauzat instituției prejudicii în valoare de 126 570 de lei (6 750 de dolari). În luna decembrie, Guvernul încă nu numise un nou șef al ANI.

Corupție: Principalele instituții anticorupție din țară – Procuratura Generală și subdiviziunile sale specializate anticorupție și combatere a criminalității organizate, ANI, CNA și Agenția de recuperare a bunurilor infracționale – au înregistrat unele progrese în ceea ce privește anchetele de corupție privind îmbogățirea ilicită și

confiscarea de bunuri.

Cooperarea eficientă cu autoritățile relevante din alte jurisdicții a dus la confiscarea, la 18 august, a activelor aparținând oligarhului fugar Vladimir Plahotniuc și altor câtorva foști politicieni cunoscuți. Pe parcursul anului, Procuratura a redeschis sau a continuat să cerceteze mai multe cauze penale privind îmbogățirea ilicită a liderilor politici în exercițiu și a foștilor lideri politici, inclusiv a fostului președinte Igor Dodon, a deputatului Partidului Socialist Corneliu Furculiță, a deputatului socialist și fostei prim-ministre Zinaida Greceanîi, a deputatului Partidului Șor Marina Tauber și a altora.

În urma arestării și suspendării sale din funcție în octombrie 2021 pentru acuzații de corupție și pentru gestionarea necorespunzătoare a unor conflicte de interese ce implicau legături personale cu oligarhul fugar Veaceslav Platon, procurorul general Alexandru Stoianoglo a rămas sub control judiciar începând cu luna decembrie. O comisie înființată de Consiliul Superior al Procurorilor (CSP) pentru a evalua conduita lui Stoianoglo a concluzionat în luna mai că activitatea acestuia a fost nesatisfăcătoare, CSP recomandând președintei Sandu să-l demită din funcție. Stoianoglo a contestat recomandarea în instanță și nu a fost demis în mod oficial până în decembrie.

La 24 mai, fostul președinte și președinte de onoare al Partidului Socialist din Moldova, Igor Dodon, a fost reținut sub acuzația de corupție, trădare de stat, finanțare ilegală a unui partid politic și îmbogățire ilicită. La 26 mai, o instanță judecătorească din Chișinău l-a plasat pe Dodon în arest la domiciliu, ce a fost prelungit de mai multe ori și a fost în vigoare până la 18 noiembrie. Dodon a pledat nevinovat și a declarat că dosarul său a fost motivat politic, afirmație respinsă de autorități, ONG-uri locale și grupuri pentru drepturile omului. Procurorii au declarat că alți doi suspecți în acest caz au fugit din țară de la arestarea lui Dodon. Mai mulți membri ai familiei lui Dodon, inclusiv mama, soția și cumnatul acestuia, au fost, de asemenea, cercetați. Într-un caz separat, în luna august, procurorii anticorupție l-au acuzat pe Dodon de abuz de funcție în interesul grupurilor de crimă organizată în timpul mandatului său de ministru al Economiei, între anii 2008 și 2009. Potrivit procurorilor, Dodon a fost suspect într-un caz de achiziții frauduloase de energie electrică, ce a provocat prejudicii de peste 12 milioane de dolari bugetului de stat. În decembrie, ambele cazuri se aflau pe rol în instanța de judecată.

La 22 iulie, deputatul Partidului Șor și vicepreședintele formațiunii, Marina Tauber, a fost lipsită de imunitate parlamentară și a fost plasată în arest preventiv în Penitenciarul nr. 13 din Chișinău, fiind acuzată de finanțare ilicită a partidului de către un grup criminal organizat. Avocații lui Tauber au contestat decizia la Curtea de Apel, care a eliberat-o pe Tauber în arest la domiciliu în septembrie. Măsura arestului a fost schimbată pentru scurt timp în control judiciar în octombrie, dar apoi a fost

anulată de instanță, revenind la arest la domiciliu în noiembrie.

Secțiunea 5. Poziția Guvernului față de investigațiile internaționale și neguvernamentale a presupuselor încălcări ale drepturilor omului

Diverse grupuri naționale și internaționale pentru drepturile omului au activat, în general, fără restricții din partea autorităților, investigând și publicându-și concluziile privind cazurile de încălcare a drepturilor omului. Oficialii guvernamentali au fost, în cea mai mare parte, cooperanți și receptivi la opiniile acestora.

Autoritățile de la Chișinău nu au avut acces deplin sau control asupra regiunii transnistrene. Potrivit experților locali și internaționali, „autoritățile” din Transnistria au continuat să monitorizeze și să restricționeze activitățile ONG-urilor din domeniul drepturilor omului. Au existat rapoarte credibile potrivit cărora ONG-urile respective din regiune și-au limitat investigațiile privind încălcările grave ale drepturilor omului din cauza fricii de represiuni și hărțuire din partea „autorităților” transnistrene.

Organizația Națiunilor Unite sau alte organisme internaționale: Observatorii OSCE au raportat că accesul lor în regiunea transnistreană a fost considerabil restricționat din martie, astfel încât personalul OSCE trebuie să fie escortat de către „forțele de ordine” transnistrene în interiorul regiunii și că, pe parcursul anului, nu li s-a permis să călătorească în regiunea transnistreană dincolo de zona de securitate administrată în comun dintre Transnistria și restul țării.

Instituțiile guvernamentale pentru drepturile omului: În țară există trei instituții pentru drepturile omului: Oficiul Avocatului Poporului, Agenția Relații Interetnice și Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității (Consiliul pentru egalitate). Ombudsmanul și Consiliul pentru egalitate sunt instituții independente care raportează Parlamentului, în timp ce Agenția Relații Interetnice face parte din Guvern. Oficiul Ombudsmanului a fost pe deplin operațional în decursul anului. În februarie, Parlamentul l-a numit pe fostul membru al Consiliului pentru Prevenirea Torturii și al Institutului de Reforme Penale, Cezlav Panico, în funcția de ombudsman, în urma demisiei din decembrie 2021 a ombudsmanului Natalia Moloșag.

Legea prevede independența ombudsmanului față de influența politică și numirea pentru un mandat de șapte ani, nereînnoibil. Oficiul Avocatului Poporului poate iniția o anchetă pe baza unor plângeri sau din proprie inițiativă. Deși Oficiul nu avea competența de a pune în aplicare deciziile, acesta a acționat ca un observator al condițiilor privind drepturile omului, inclusiv în penitenciare și în alte locuri de

detenție. Un ombudsman separat pentru drepturile copilului a activat în același cadru în cadrul Oficiului Avocatului Poporului.

Consiliul pentru egalitate este responsabil de examinarea plângerilor de discriminare și de formularea recomandărilor, dar nu are competențe de executare și nici capacitatea de a aplica sancțiuni.

Agencia Relații Interetnice supraveghează și pune în aplicare politicile de stat în domeniul relațiilor interetnice și al utilizării limbilor în țară, dar statutul său de agenție care nu răspunde direct în fața unui oficial de la nivelul cabinetului de miniștri a limitat eficacitatea mandatului său.

Parlamentul are, de asemenea, o comisie permanentă separată pentru drepturile omului și relații interetnice, însă competențele și domeniile de supraveghere ale comisiei au fost restrânse.

Secțiunea 6. Discriminare și abuzuri sociale

Femeile

Violul și violența domestică: Legea definește violența domestică ca infracțiune penală, prevede pedepsirea făptașilor, definește mecanismele de obținere a ordinelor de restricție împotriva persoanelor abuzive și extinde protecția asupra persoanelor necăsătorite și asupra copiilor acestora din urmă. Legea acoperă cinci forme de violență domestică: fizică, psihologică, sexuală, economică și spirituală. Pedepsa maximă pentru infracțiunile de violență domestică este de 15 ani de privațiune de libertate. Legea incriminează violul atât al femeilor, cât și al bărbaților, inclusiv violul conjugal și agresiunea sexuală forțată, și stabilește sancțiuni pentru încălcări ce variază de la trei ani la închisoare pe viață. Cu toate acestea, conform legii, este necesar ca victimele să dovedească faptul că au fost supuse violenței. Violența domestică care are ca rezultat „vătămări corporale nesemnificative” intră mai degrabă sub incidența Codului contravențional, decât a Codului penal, și poate fi pedepsită printr-o amendă sau prin muncă în folosul comunității. Legea prevede cooperarea între Guvern și organizațiile societății civile, stabilește protecția victimelor ca principiu al drepturilor omului și permite terților să depună plângeri în numele supraviețuitorilor.

Pe parcursul anului, autoritățile s-au angajat să pedepsească în mod corespunzător violența împotriva femeilor, să aloce resurse pentru a asigura funcționalitatea centrelor de criză pentru victimele violenței, să mențină linii telefonice de urgență disponibile 24/24, să deschidă și să mențină adăposturi pentru victimele violenței și să ofere servicii de consiliere psihologică și juridică, precum și servicii medicale

specializate pentru supraviețuitoarele violenței sexuale. Informațiile publice privind organismele medico-legale care examinează cazurile de violență sexuală nu erau disponibile, ceea ce a limitat accesul supraviețuitoarelor la servicii specializate.

Cu toate acestea, violența sexuală, inclusiv violul, a rămas o problemă semnificativă. Între ianuarie și iunie, procurorii au deschis 236 de dosare penale privind violența sexuală. Violul conjugal a fost rareori raportat, deoarece 50% dintre femei considerau că relațiile sexuale în timpul căsătoriei reprezintă o obligație conjugală. Supraviețuitoarele violențelor au fost adesea retraumatizate de sistem și supuse stigmatizării sociale.

Lacunele legislative, stigmatizarea socială și teama de retraumatizare au contribuit la o cultură a impunității pentru făptașii violenței sexuale. Ca urmare, avocații pentru drepturile femeilor cred că puține supraviețuitoare ale violenței sexuale au raportat infracțiunile respective.

În perioada ianuarie-decembrie, poliția a înregistrat 1 483 de cazuri de violență domestică, dintre care 19 soldate cu deces. Inspectoratul General al Poliției a emis 4535 de ordine de restricție de urgență, iar instanțele au emis 590 de ordine de protecție.

Legea autorizează Ministerul Justiției să utilizeze dispozitive electronice de monitorizare în cazurile de violență domestică. Potrivit datelor oficiale ale Inspectoratului Național de Probațiune (INP), între ianuarie și iunie, agenția a emis 394 de ordine de protecție ce impuneau agresorilor să poarte dispozitive electronice de monitorizare (pentru 380 de bărbați și 14 femei). Înainte de emiterea dispozitivelor, INP a raportat o rată de recidivă de 70 % în rândul agresorilor. Începând cu luna august, INP a raportat o rată de recidivă de 19 %. De asemenea, INP a înregistrat și a intentat dosare împotriva a 94 de agresori care au încălcat regulile ordinilor de protecție.

Din iunie, poliția a fost obligată prin lege să informeze supraviețuitoarii violenței domestice cu privire la liberarea din arest a agresorului, la expirarea termenului de detenție sau la refuzul instanțelor de a prelungi arestul preventiv. Administrațiile penitenciarelor sunt, de asemenea, obligate prin lege să informeze supraviețuitoarii violenței domestice cu privire la liberarea iminentă a agresorului din instituția penitenciară. În perioada ianuarie-iunie, 47 de supraviețuitoare ale violenței domestice au fost informate cu privire la eliberarea agresorului lor.

Pe parcursul anului, poliția și ONG-urile din domeniul drepturilor omului au raportat în continuare o creștere a numărului de plângeri privind violența domestică. Din ianuarie până în decembrie, linia de încredere pentru femei și fete a ONG-ului La Strada a primit 1 457 de apeluri, inclusiv 871 de plângeri privind violența domestică, o scădere semnificativă față de 2021, când au fost primite peste 1 780 de apeluri în

aceeași perioadă.

Victimele violenței domestice din Transnistria nu sunt protejate de „lege”, care nu prevede o definiție a violenței domestice și nu permite diferențierea cazurilor de violență domestică de alte infracțiuni, ceea ce creează o absență de statistici oficiale privind violența domestică. Violența domestică fără „vătămări corporale substanțiale” (cum ar fi oase rupte sau o comotie cerebrală) rămâne mai degrabă o infracțiune administrativă, decât una penală, și se pedepsește doar cu o amendă. Linia telefonică de urgență Trust Line administrată de ONG-uri pentru prevenirea violenței domestice a înregistrat 1 206 de apeluri. Adesea, „autoritățile” transnistrene nu au luat nicio măsură atunci când femeile au fost bătute de bărbații agresori.

Hărțuire sexuală: Hărțuirea sexuală a rămas o problemă. Legea prevede sancțiuni penale pentru hărțuire sexuală, ce variază de la o amendă și până la o pedeapsă maximă de trei ani cu închisoarea. Legea interzice avansurile sexuale ce afectează demnitatea unei persoane sau creează un mediu neplăcut, ostil, degradant sau umilitor la locul de muncă sau într-o instituție de învățământ. Nu există sancțiuni penale sau remedii civile pentru hărțuirea sexuală la locul de muncă. Potrivit ONG-urilor, instituțiile de aplicare a legii și-au îmbunătățit în mod constant modul în care tratează cazurile de hărțuire sexuală. Cu toate acestea, grupurile societății civile au criticat sistemul judiciar pentru faptul că a dat dovadă de o preocupare necorespunzătoare pentru siguranța victimelor și pentru că nu a tras la răspundere agresorii pentru comportamentul lor.

Drepturile reproductive: Nu au existat rapoarte privind avorturi forțate sau sterilizări involuntare din partea autorităților guvernamentale.

Guvernul a încheiat un parteneriat cu Fondul Națiunilor Unite pentru Populație pentru a crește calitatea și disponibilitatea serviciilor de sănătate sexuală și reproductivă și s-a asigurat că aceste servicii sunt disponibile pentru toate persoanele din țară, inclusiv pentru refugiați.

Legea prevede că minorii cu vârsta mai mică de 16 ani trebuie să aibă permisiunea unui părinte sau a unui tutore legal pentru a obține servicii de sănătate reproductivă. Un furnizor de servicii medicale poate refuza să acorde astfel de servicii, dacă viața sau sănătatea copilului sunt puse în pericol. Statul a oferit contracepție gratuită cetățenilor prin intermediul furnizorilor de asistență medicală primară. Deși copiii au avut acces la contracepție fără consimțământul părinților prin intermediul unei rețele de centre de sănătate prietenoase tinerilor, mulți dintre ei nu au solicitat contracepție de la medicii de familie din cauza stigmatizării sociale.

Femeile și fetele din comunitățile marginalizate din punct de vedere istoric s-au confruntat cu excluderea, stigmatizarea și discriminarea, ceea ce le-a menținut adesea în sărăcie și le-a împiedicat accesul la serviciile publice. Adolescente și femeile

tinere din zonele rurale au avut acces deosebit de limitat la informații exacte privind sănătatea reproductivă și sexuală.

Potrivit unui raport publicat în martie 2021 de către Institutul pentru Drepturile Omului din Moldova, drepturile sexuale și reproductive ale femeilor și fetelor din instituțiile rezidențiale și spitalele psihiatrice nu au fost respectate. Multe dintre fetele intervievate de IDOM în 2020 nu aveau cunoștințe de bază cu privire la abilitățile de viață și la drepturile lor sexuale și reproductive, ceea ce ar avea un impact asupra capacității lor viitoare de a trăi independent și de a-și întemeia o familie după dezinstituționalizare.

IDOM a remarcat că rezidenții de sex feminin din aceste instituții nu aveau cunoștințe cu privire la contraceptive sau la accesul liber la produse de igienă. Personalul nu a fost instruit în mod corespunzător pentru a oferi consiliere medicală calificată privind drepturile sexuale și reproductive. În plus, aceste instituții erau caracterizate de un stereotip conform căruia femeile cu dizabilități nu aveau nevoie de educație sexuală și reproductivă, deoarece nu întrețin relații sexuale sau nu au capacitatea de a deveni părinți.

Victimele violenței sexuale au avut acces la servicii de sănătate sexuală și reproductivă în aceleași condiții ca și ceilalți cetățeni. Contracepția de urgență nu a fost disponibilă în mod universal pentru victime ca parte a managementului clinic al violului. Contracepția de urgență era furnizată doar de către medicii de familie și nu era disponibilă în centrele de urgență.

Pe parcursul anului, Ministerul Sănătății a colaborat cu agențiile umanitare pentru a răspunde la fluxul de refugiați din Ucraina, în mod disproporționat femei, care solicitau asistență. Acest lucru a necesitat accelerarea unui răspuns cuprinzător al sistemelor la nevoile de sănătate sexuală, reproductivă și maternă ale refugiaților și rezolvarea unei serii de probleme de acces, cum ar fi acoperirea cu taxe a contracepției și a îngrijirii spitalicești în cadrul sistemului de asigurări de sănătate, pentru a permite accesul ucrainenilor la îngrijire și să nască în siguranță.

Discriminare: Femeile și bărbații au același statut juridic în dreptul familiei, al muncii, al proprietății, al naționalității, al moștenirii și în sistemul judiciar. Legea prevede că femeile trebuie să ocupe minim 40% din pozițiile de luare a deciziilor în cadrul guvernului și în funcțiile politice, inclusiv o cotă minimă de 40% de reprezentare a femeilor pe listele electorale ale partidelor politice, repartizate în mod egal pe întreaga listă electorală, precum și sancțiuni în caz de nerespectare. Deși legea interzice strict discriminarea, precizează responsabilitățile angajatorilor de a se asigura că locul de muncă este lipsit de discriminare pe criterii de gen și de hărțuire sexuală și interzice limbajul și imaginile sexiste și discriminatorii în mass-media și în publicitate, discriminarea pe criterii de gen a rămas o problemă semnificativă.

Guvernul nu a aplicat legea în mod eficient, iar femeile au fost discriminate la locul de muncă. Legea prevede o remunerare egală pentru muncă egală, dar discriminarea în ceea ce privește ocuparea forței de muncă, remunerarea și accesul la indemnizațiile de pensie a persistat în țară (a se vedea Secțiunea 7.d.).

Femeile cu dizabilități, femeile de etnie romă și femeile LGBTQI+ au declarat că au fost discriminate pe baza unei combinații a caracteristicilor lor protejate.

Violența și discriminarea rasială sau etnică sistemică

Constituția prevede că toți cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, indiferent de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau origine socială. Legea reglementează principiile egalității; previne și combate discriminarea și prevede egalitatea în viața politică, economică, socială, culturală și în alte domenii, indiferent de rasă, culoare, naționalitate, origine etnică, limbă, religie sau convingeri, sex, vârstă, statut de dizabilitate, opinie, afiliere politică sau orice alt criteriu similar. Pe tot parcursul anului au fost raportate cazuri de discriminare și infracțiuni bazate pe ură, în special împotriva romilor și a comunității evreiești.

În luna mai, președinta țării a promulgat amendamente la Codul penal și Codul contravențional pentru a extinde protecția împotriva discriminării și a incitării la discriminare sau la violență bazată pe ură. Parlamentul a adoptat legea după mai multe amânări de la adoptarea acesteia printr-un vot preliminar în anul 2016. Noua lege prevede pedepse sporite pentru infracțiunile motivate de stereotipuri sau prejudecăți bazate pe rasă, culoare, origine etnică, națională, socială, cetățenie, sex, gen, limbă, religie sau convingeri religioase, opinii politice, identitate de gen, orientare sexuală, sănătate, vârstă sau stare civilă. De asemenea, aceasta definește „propaganda genocidului și crimele împotriva umanității” și introduce un nou termen de „incitare la discriminare” (a se vedea Secțiunea 2.a. Libertatea de exprimare).

Romii au continuat să fie unul dintre cele mai vulnerabile grupuri minoritare din țară și s-au confruntat cu un risc mai mare de marginalizare, de subreprezentare în procesul de luare a deciziilor politice, cu analfabetismul și prejudecăți sociale. Romii aveau niveluri mai scăzute de educație, un acces mai limitat la serviciile de sănătate și rate mai ridicate de șomaj decât populația generală. Femeile rome au fost deosebit de vulnerabile față de excluziunea socială și discriminare. Unele comunități de romi nu dispuneau de apă curentă, instalații sanitare și încălzire. Printre alte probleme cu care se confruntă romii se numără lipsa serviciilor de asistență medicală de urgență în așezările izolate, tratamentul incorect sau arbitrar din partea medicilor și ratele mai scăzute de acoperire a asigurărilor de sănătate. Autoritățile nu dispuneau de un mecanism eficient pentru a se ocupa de familiile vulnerabile ale căror copii nu

frecventau școala.

În august, Guvernul a adoptat un nou program de sprijinire a populației rome pentru perioada anilor 2022-2025, care prevede măsuri de promovare a ocupării forței de muncă în rândul romilor, inclusiv în serviciul public, a dezvoltării profesionale și a antreprenoriatului, precum și a accesului la educație, la asistență medicală și la alte servicii publice fără discriminare. Guvernul intenționează să cheltuiască 14 milioane de lei (747 000 de dolari) pentru punerea în aplicare a programului în perioada 2022-2025. În timp ce statisticile oficiale estimează numărul romilor la 9 000 (recensământul din 2014), cea mai recentă cartografiere (2021) a comunităților de romi realizată de Agenția germană de dezvoltare Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit a raportat 27 900 de romi.

Liderii romilor au continuat să acuze organele de aplicare a legii că nu investighează discursul de ură și că au atitudini discriminatorii față de romi. De asemenea, reprezentanții romilor au raportat că poliția nu a reușit sau a refuzat să investigheze cazurile de discriminare împotriva romilor. Potrivit liderilor romi, comunitatea s-a confruntat cu o rată ridicată de emigrare, iar statul nu a asigurat o finanțare suficientă pentru mediatorii comunității rome, așa cum prevede legea.

Copiii

Înregistrarea nașterii: Persoanele pot dobândi cetățenia prin naștere dintr-un părinte cetățean, prin naștere în țară din părinți apatrizi, prin naștere din părinți care nu își pot transmite cetățenia copilului sau prin adopție de către părinți cetățeni.

Înregistrarea nașterii este gratuită pentru toți cetățenii. Ca și în anii precedenți, nașterea romilor și a copiilor din zonele profund rurale nu a fost înregistrată, ceea ce a limitat capacitatea acestora de a beneficia de servicii publice, inclusiv de educație.

Educație: Învățământul primar a fost gratuit și obligatoriu până în clasa a noua. Educația copiilor romi a rămas o problemă; doar jumătate dintre copiii romi au frecventat școala și unul din cinci a frecventat învățământul preșcolar. Potrivit reprezentanților romilor, ratele de absenteism și de abandon școlar în comunitățile rome au la bază sărăcia și frica de discriminare.

Abuzul asupra copiilor: Deși legea interzice neglijarea copiilor și anumite forme specifice de abuz, cum ar fi cerșetoria forțată, abuzul asupra copiilor a rămas o problemă.

Ministerul Educației și Cercetării a raportat 7 181 de cazuri de violență împotriva copiilor în anul școlar 2020-21. În cele mai multe cazuri, copiii au fost supuși violenței fizice, neglijării, violenței psihologice și exploatării prin muncă. Autoritățile publice locale nu au reușit să monitorizeze toate cazurile de abuz împotriva copiilor,

invocând lipsa de experți. Ombudsmanul pentru drepturile copilului a declarat că majoritatea cazurilor de neglijare a copiilor se datorează abuzului de alcool în familie.

Potrivit Ministerului Afacerilor Interne, organele de aplicare a legii au documentat 275 de cazuri de abuz sexual asupra copiilor în primele 10 luni ale anului, inclusiv 265 de cazuri de abuz sexual asupra fetelor. Din numărul total, 44 de infracțiuni au fost comise prin intermediul tehnologiilor informaționale (online). O unitate specială pentru minori din cadrul Procuraturii Generale, Justiție pentru minori, este responsabilă pentru a asigura că se acordă o atenție și o expertiză deosebită victimelor abuzurilor asupra copiilor și infractorilor minori.

Căsătoria infantilă, timpurie și forțată: Vârsta minimă legală pentru căsătorie este de 16 ani pentru femei și de 18 ani pentru bărbați. Căsătoria infantilă a fost cel mai des înregistrată în comunitățile de romi, unde au fost raportate cazuri de căsătorie a unor fete cu vârste cuprinse între 12 și 14 ani. Aceasta a luat fie forma unei căsătorii forțate, prin care o fată este căsătorită cu un bărbat adult împotriva voinței sale, fie a unei căsătorii aranjate, prin care „pețitorii” aranjează căsătoria viitoare a doi copii. În astfel de cazuri, căsătoria are loc fără documente oficiale sau înregistrare. După căsătorie, fetele abandonează, de obicei, școala pentru a se ocupa de sarcinile casnice.

Exploatarea sexuală a copiilor: Exploatarea unui copil printr-un act sexual comercial se pedepsește cu închisoare de la 10 la 12 ani. Autoritățile pedepsesc sexul comercial cu minori ca fiind viol statutar. Legea interzice producția, distribuția, difuzarea, importul, exportul, vânzarea, schimbul, utilizarea sau deținerea de pornografie infantilă, pentru care se pedepsește cu închisoare de la unu la trei ani și cu amendă. Aceste legi au fost, în general, puse în aplicare. Vârsta minimă pentru sexul consensual este de 16 ani. Țara a fost o destinație pentru turismul sexual cu copii. Potrivit raportului din 2020 al Organizației Internaționale pentru Migrație pentru Moldova *privind violența împotriva copiilor și tinerilor*, 7,6 % dintre fete și 5,4 % dintre băieții cu vârste cuprinse între 13 și 17 ani au suferit unele forme de violență sexuală în anul precedent.

Copii instituționalizați: Guvernul, cu sprijinul organizațiilor societății civile, a continuat dezinstituționalizarea copiilor, deși acest proces a fost lent din cauza pandemiei. În total, 676 de copii (307 fete și 369 băieți) au fost plasați în sistemul de îngrijire rezidențială în 39 de instituții de stat în cursul anului. Dintre aceștia, două categorii de copii au fost cele mai vulnerabile: copiii cu vârsta mai mică de trei ani (mai mult de 10% sau 69 de copii) și copiii cu dizabilități (mai mult de 38% sau 259 de copii). Dintre cei cu dizabilități, mai mult de 68% (177 de copii) aveau o dizabilitate severă. Aproximativ o treime dintre copiii plasați în sistemul de îngrijire rezidențială au fost plasați în îngrijire pentru mai puțin de un an și 40% pentru mai

mult de trei ani. Copiii cu dizabilități au fost plasați în trei instituții rezidențiale, administrate de stat. De asemenea, Guvernul a operat case de tip familial, centre maternale și centre de îngrijire de zi care au oferit diverse servicii pentru copiii dezinstituționalizați, inclusiv pentru copiii cu dizabilități. Copiii crescuți în instituții rezidențiale prezentau un risc mai mare de șomaj, exploatare sexuală, trafic și sinucidere la vârsta adultă, în comparație cu semenii lor crescuți în familii.

Antisemitismul

Legea include răspundere administrativă și penală pentru negarea Holocaustului și insultarea memoriei Holocaustului, precum și pentru propaganda xenofobă, rasistă și fascistă.

Comunitatea evreiască număra între 1 600 și 30 000 de persoane (în funcție de sursă și definiție), dintre care până la 2 000 trăiau în Transnistria.

Potrivit comunității evreiești, discursul antisemit și discursul instigator la ură online și în mass-media împotriva membrilor comunității evreiești a rămas o problemă.

Publicațiile online legate de activitățile comunității au primit comentarii pline de ură și insulte.

Vandalizarea siturilor și a monumentelor comemorative evreiești a rămas o problemă. Municipality din Chișinău a reușit într-o măsură limitată să înlăture o serie de graffiti antisemite ce au apărut la începutul anului pe indicatoarele publice. Pe parcursul anului, comunitatea evreiască a raportat un caz de vandalism al monumentului evreiesc „Mama îndurerată” din Edineț, pe care persoane necunoscute au desenat svastici. Cazul din 2021 privind vandalismul la monumentul evreiesc din Cosăuți nu a fost rezolvat, deoarece poliția nu a identificat făptașii.

Traficul de persoane

A se vedea *Raportul privind traficul de persoane* al Departamentului de Stat, la adresa <https://www.state.gov/trafficking-in-persons-report/>.

Acte de violență, criminalizare și alte forme de abuz bazate pe orientare sexuală, identitate sau expresie de gen sau caracteristici sexuale

Criminalizare: Legea nu incriminează comportamentul sexual consensual între adulți de același sex. În Transnistria, „legea” nu permite raporturi sexuale consensuale între persoane de același sex. Legile nu au fost puse în aplicare și nu au fost eforturi credibile de abrogare a legilor discriminatorii ce vizează persoanele LGBTQI+.

Violența împotriva persoanelor LGBTQI+: În timp ce comunitatea LGBTQI+ a raportat o îmbunătățire a respectării drepturilor lor pe parcursul anului, au continuat cazurile de hărțuire verbală și discriminare din partea funcționarilor publici și a liderilor religioși. De exemplu, la 16 iunie, deputați ai Partidului Comunist și ai Partidului Șor au organizat un flashmob în parlament împotriva marșului Mândriei. Aceștia au venit cu bannere pe care scria: „Nu dictaturii homosexuale”, „Moldova împotriva festivalului Pride” sau „Moldova nu este Sodoma”. Consilierii municipali socialiști au numit partidul de guvernământ „trădător al valorilor și al poporului” pentru că a permis desfășurarea marșului Mândriei. La 17 iunie, primarul Chișinăului, Ion Ceban, a declarat că comunitatea LGBTQI+ ar trebui să aleagă o altă locație pentru marșul său, cum ar fi pe lângă președinție, parlament sau alte clădiri guvernamentale, deoarece administrația orașului a planificat alte evenimente pe traseul marșului și a inițiat reparații ale trotuarelor (a se vedea Secțiunea 2.b. Libertatea de întrunire pașnică și subsecțiunea de mai jos Restricții privind libertatea de exprimare, de asociere sau de întrunire pașnică).

Liderii religioși au continuat să facă declarații homofobe împotriva comunității LGBTQI+. De exemplu, la 12 iunie, episcopul Marchel, episcop ortodox de Bălți și Fălești, a numit comunitatea LGBTQI+ „purtători ai celui mai lipsit de scrupule păcat, sodomiți” și marșul Mândriei planificat drept „o paradă a rușinii”, încurajând cetățenii să contraprotesteze și să oprească marșul programat la Bălți. Ca și în anii precedenți, poliția nu a inițiat anchete împotriva făptașilor de abuzuri. Potrivit ONG-ului Genderdoc-M, în majoritatea cazurilor, organele de drept nu au reușit să identifice și să tragă la răspundere persoanele care au comis acte de violență împotriva persoanelor LGBTQI+. Până în decembrie, Genderdoc-M a raportat 41 de cazuri de încălcare a drepturilor persoanelor LGBTQI+, inclusiv discursuri de ură, discriminare și incidente motivate de ură. Cazurile de violență în cuplurile de același sex nu au fost considerate cazuri de violență domestică, iar victimele, în special cele de sex masculin, nu au putut beneficia de aceleași mecanisme de protecție din partea statului ca și cuplurile heterosexuale.

De asemenea, au fost frecvente insultele la adresa reprezentanților LGBTQI+ pe rețelele de socializare, atât din partea funcționarilor publici, cât și a persoanelor private. De exemplu, la 8 noiembrie, fostul președinte Igor Dodon a scris pe rețelele de socializare: „Guvernul Maiei Sandu distruge treptat credința, familia și economia. Aceasta duce la distrugerea țării! În calitate de părinte... sunt categoric împotriva propagandei homosexuale și a desfrâului în școli, propagate de actuala conducere antinațională și anticreștină. Cei de la PAS s-au opus predării orelor de religie creștină în școli, dar acum lansează campanii de promovare a homosexualității... Căldura nu a ajuns în multe școli, spre deosebire de propaganda LGBT. Opriti-vă, nu ne mai distrugeți familia! Nu vă bateți joc de credință! Lăsați Moldova în pace. Plecați!”.

Discriminare: Legea interzice discriminarea la locul de muncă pe baza orientării sexuale, dar discriminarea socială pe baza orientării sexuale și a identității de gen a continuat. Discursul de ură și discriminarea bazată pe orientarea sexuală și identitatea de gen au rămas o problemă. Persoanele transgender au fost, de asemenea, discriminate la angajare.

În luna mai, Procuratura a respins cererea Ministerului Apărării de a deschide un dosar penal pentru dezertare pe numele lui Marin Pavelescu, un soldat care în noiembrie 2021 a postat pe internet un mesaj video în care declara că nu se va mai întoarce în armată pentru că a fost maltratat după ce i-a fost dezvăluită orientarea sexuală. În același timp, Procuratura a deschis un dosar penal împotriva Ministerului Apărării privind „colectarea ilegală de date cu caracter personal”, după ce ministerul a dezvăluit o convorbire telefonică între Pavelescu și prietenul său de 17 ani, care a dus la hărțuirea și intimidarea soldatului de către colegii și superiorii săi. În urma incidentului, președinta Sandu, în calitatea sa de comandant suprem al forțelor armate, a declarat că va discuta acest caz cu Ministerul Apărării pentru a se asigura că toate instituțiile statului respectă drepturile omului. Pavelescu a fost unul dintre principalii vorbitori la deschiderea săptămânii Pride.

În pofida aprobării de către Parlament, în februarie, a unor amendamente la Codul Educației pentru a introduce termenul de „bullying” și modalități de prevenire și sancționare a acestuia, hărțuirea în școli a elevilor din comunitatea LGBTQI+ a rămas omniprezentă. În aprilie, reprezentanți ai comunității LGBTQI+ au protestat în fața sediului Guvernului, solicitând Ministerului Educației mai multe măsuri de combatere a homofobiei, transfobiei și bullyingului în școli, în urma sinuciderii unei adolescente transgender care a fost supusă unor presiuni și umilințe continue în școală. La începutul anului, comunitatea LGBTQI+ a alertat autoritățile cu privire la acest caz, însă administrația școlii nu a luat nicio măsură.

Un studiu realizat de S.C. Magenta Consulting S.R.L. pentru Terre des hommes Moldova și GENDERDOC-M în 2021 și publicat pe parcursul anului a arătat că majoritatea elevilor LGBTQI+ cu vârste cuprinse între 15 și 19 ani au declarat că orientarea sexuală și identitatea de gen au fost discutate în școală într-o măsură limitată, iar majoritatea profesorilor au avut sau au exprimat opinii negative cu privire la comunitatea LGBTQI+. Studiul a mai arătat că, în școli, multe persoane credeau că comunitatea LGBTQI+ este formată din persoane „perverse, bolnave sau periculoase”.

În Transnistria, persoanele LGBTQI+ au fost supuse unei discriminări „oficiale”, dar și sociale.

Disponibilitatea recunoașterii legale a genului: Organizațiile societății civile au raportat că, deși persoanelor transgender li s-a permis din punct de vedere tehnic să

își schimbe numele pe documentele de identitate legale, inclusiv în pașapoarte, Guvernul nu le-a permis să-și actualizeze cu ușurință marcajele de gen pentru a reflecta identitatea lor de gen. Agenția Servicii Publice a refuzat în continuare să schimbe actele de identitate pentru persoanele transgender, în ciuda ordinelor judecătorești. A fost necesar mult timp pentru a obține aceste hotărâri judecătorești, de la caz la caz cerându-li-se adesea solicitanților să prezinte un diagnostic psihiatric de „transsexualism” sau „tulburare de identitate de gen”. Autodeterminarea nu este permisă.

Practici medicale sau psihologice involuntare sau coercitive ce vizează în mod specific persoanele LGBTQI+: În cursul anului nu au existat rapoarte privind așa-numita terapie de conversie sau practici similare.

Restricții ale libertății de exprimare, de asociere sau de întrunire pașnică: Pe parcursul anului, Partidul Socialist din opoziție și reprezentanții Bisericii Ortodoxe din Moldova au criticat activiștii care s-au pronunțat în favoarea drepturilor LGBTQI+ și au pledat pentru adoptarea unor legi privind „propaganda antigay”.

La 26 mai, Adunarea Populară a regiunii autonome Găgăuzia a adoptat o decizie prin care interzice mass-media să difuzeze informații referitoare la comunitatea LGBTQI+ din Găgăuzia. ONG-urile de mass-media au emis o declarație în care și-au exprimat îngrijorarea față de caracterul intolerant al deciziei și de limitarea libertății de exprimare.

În luna iunie, primarul Chișinăului, Ion Ceban, a încercat să împiedice GenderDoc-M și alte organizații care susțin drepturile persoanelor LGBTQI+ să organizeze un Marș al Mândriei, prima dată când evenimentul a fost organizat din 2019 din cauza pandemiei. În luna mai, Ceban a declarat într-o postare pe Facebook că marșul „nu va fi acceptat” de primărie din cauza conținutului său, iar ulterior a anunțat cu două zile înainte de marșul planificat pentru 19 iunie că lucrările de construcție a drumurilor și redirecționarea transportului public vor împiedica desfășurarea marșului. În pofida acestor declarații, marșul a avut loc conform planului la 19 iunie, a decurs pașnic și a fost protejat de forțele de poliție (a se vedea 2.b. Libertatea de întrunire pașnică). Peste 500 de persoane au mărșăluit, ceea ce a făcut ca acesta să fie cel mai mare Marș al Mândriei din istoria țării.

Șase membri ai parlamentului din partea Partidului majoritar Acțiune și Solidaritate (PAS) și membri ai comunității diplomatice s-au alăturat, de asemenea, marșului. Alți membri ai partidului de guvernământ, inclusiv membri mai conservatori din punct de vedere social, și-au exprimat sprijinul pentru marș ca sprijin pentru dreptul la întruniri publice și libertatea de exprimare, deși nu au participat personal (a se vedea Secțiunea 2.b. Libertatea de întrunire pașnică și de asociere și subsecțiunea de mai sus Violența împotriva persoanelor LGBTQI+).

Persoane cu dizabilități

Persoanele cu dizabilități nu puteau avea acces la educație, asistență medicală, clădiri publice și transport în condiții de egalitate cu ceilalți. Legea stipulează accesul egal la instituții publice, servicii de sănătate, clădiri publice și transport. Autoritățile au aplicat rareori legea, iar discriminarea împotriva persoanelor cu dizabilități a persistat. Guvernul nu a furnizat în mod regulat informații și comunicări cu privire la problemele legate de dizabilități în formate accesibile.

Legea impune ca noile construcții și vehiculele companiilor de transport să fie accesibile persoanelor cu dizabilități. Autoritățile au pus în aplicare dispozițiile legii doar într-o măsură limitată. În timp ce unele clădiri nou construite sau reconstruite erau accesibile, clădirile mai vechi au rămas în mare parte inaccesibile.

Potrivit ONG Motivație, care militează pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, peste 70% dintre instituțiile publice nu aveau rampe de acces pentru persoanele cu dizabilități. Persoanele cu dizabilități motorii s-au plâns cu privire la lipsa de acces la mijloacele de transport în comun și la instituțiile publice, precum și cu privire la lipsa locurilor de parcare desemnate. În ciuda unor îmbunătățiri în cursul anului, autoritățile municipale și companiile de construcții au ignorat adesea cerințele legale privind accesibilitatea pentru persoanele cu dizabilități de mobilitate.

Majoritatea școlilor erau slab echipate pentru a răspunde nevoilor copiilor cu dizabilități. Unii copii cu dizabilități au frecventat școli obișnuite, în timp ce autoritățile i-au plasat pe alții în internate segregate sau au fost școlarizați la domiciliu.

Au fost raportate cazuri de violență și abuzuri împotriva persoanelor cu dizabilități. În majoritatea cazurilor, procurorii au refuzat să investigheze plângerile depuse de pacienți, punând la îndoială acuratețea acuzațiilor formulate de persoanele cu dizabilități mintale. Potrivit Promo-LEX, majoritatea procurorilor și anchetatorilor nu dispuneau de competențele tehnice necesare pentru a investiga actele de violență sau de tortură în instituțiile psihiatrice.

De asemenea, autoritățile nu dispuneau de un cadru de reglementare pentru evaluarea psihologică a victimelor torturii și a tratamentelor inumane sau degradante în instituțiile psihiatrice.

Pe parcursul anului, membrii Consiliului pentru prevenirea torturii, ca parte a Mecanismului Național de Prevenire a Torturii (MNPT), au efectuat vizite preventive la instituțiile rezidențiale pentru persoanele cu dizabilități. MNPT a identificat probleme omniprezente în astfel de instituții, printre care lipsa de personal în majoritatea instituțiilor rezidențiale și de personal medical calificat în instituțiile care găzduiesc persoane cu dizabilități; neglijarea nevoilor speciale ale persoanelor cu

dizabilități mintale; abuzuri verbale și fizice din partea personalului asupra persoanelor cu dizabilități; izolarea involuntară a pacienților; insuficiența personalului calificat în instituțiile specializate pentru copii cu dizabilități; și lipsa mecanismelor de depunere a plângerilor.

Potrivit Institutului pentru Drepturile Omului din Moldova, deficiențele sistemice identificate în spitalele de psihiatrie și în centrele de plasament temporar pentru persoanele cu dizabilități nu au fost abordate. În special, IDOM a remarcat lipsa de personal medical calificat; pacienții din spitalele de psihiatrie cu COVID-19 fiind tratați de psihiatri; plasarea inițială a pacienților noi cu pacienții existenți fără a efectua teste PCR COVID-19 sau teste antigen; și insuficiența echipamentelor de protecție și sanitare sau a medicamentelor pentru protocoalele de tratament COVID-19. Experții au raportat cazuri de medicație forțată fără o hotărâre judecătorească impusă prin lege.

Pacienții izolați în centrele de plasament temporar au raportat administrarea de medicamente psihotrope fără consimțământ și rele tratamente din partea personalului. De asemenea, IDOM a constatat deficiențe în ceea ce privește documentarea, investigarea și gestionarea cazurilor ce implică persoane cu deficiențe mentale sau psihosociale de către poliție, procurori, judecători și furnizorii de servicii medicale. Potrivit Institutului pentru Drepturile Omului din Moldova, Spitalul de Psihiatrie din Bălți nu avea o secție separată pentru pacienții care au comis infracțiuni, plasându-i pe aceștia și tratându-i alături de pacienții internați civil și cei internați voluntar. Persoane cu diferite tipuri de dizabilități și de vârste diferite împărțeau uneori aceleași încăperi, iar uneori erau aplicate măsuri restrictive nejustificate. În niciunul dintre cele trei spitale de psihiatrie din țară, persoanele care au fost internate civil ca reprezentând un pericol pentru ele însele sau pentru alții nu au fost separate de cele care s-au internat voluntar.

Potrivit Promo-Lex, pacienții din spitalele de psihiatrie, reținuți pe baza unor măsuri coercitive, erau cei mai vulnerabili. Pacienții cu dizabilități mintale erau neglijăți, purtau haine vechi și erau ținuți în „condiții de detenție” precare, fără garanții împotriva relelor tratamente. Ordinul Procurorului General privind procedurile de identificare, înregistrare și raportare a presupuselor cazuri de tortură, tratamente inumane sau degradante nu a fost funcțional. Una dintre dispozițiile acestuia, conform căreia personalul spitalului trebuie să informeze procuratura cu privire la orice leziuni în termen de 24 de ore, nu a fost pusă în aplicare, cu câteva excepții. În cadrul unei vizite efectuate de Promo-Lex în cursul anului, s-a constatat că personalul spitalului nu a informat Procuratura cu privire la pacienții cu vătămări.

Deși legea prevede egalitatea de șanse la angajare și interzice discriminarea persoanelor cu dizabilități (cu excepția locurilor de muncă ce necesită standarde specifice de sănătate), mulți angajatori fie nu au oferit adaptări, fie au evitat să

angajeze persoane cu dizabilități.

Apărătorii drepturilor persoanelor cu dizabilități au raportat că, la alegerile parlamentare din 2021, mai puțin de 2 % din secțiile de votare au fost accesibile persoanelor cu mobilitate redusă. Majoritatea secțiilor de votare nu aveau rampe sau toalete accesibile, aveau intrări înguste și holuri întunecate, ceea ce a determinat multe persoane cu dizabilități să solicite urne de vot mobile. Potrivit datelor Comisiei Electorale Centrale, au fost înregistrate 170 000 de persoane cu dizabilități cu vârsta de vot. În cursul anului, n-au fost îmbunătățiri măsurabile în ceea ce privește accesibilitatea la vot.

Guvernul a continuat dezinstituționalizarea persoanelor cu dizabilități și a oferit servicii alternative bazate pe comunitate în cadrul *Programului național de dezinstituționalizare a persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale din instituțiile rezidențiale pentru anii 2018-2026*. Observatorii în domeniul drepturilor omului au criticat sistemul de tutelă al țării. O persoană plasată sub tutelă își pierde orice calitate în fața legii și nu poate efectua acte sociale și juridice, cum ar fi căsătoria, votul, solicitarea de beneficii sociale și consimțirea sau refuzul de a lua medicamente. Majoritatea instituțiilor rezidențiale nu dispuneau de spații adecvate pentru persoanele cu mobilitate redusă.

În Transnistria, „legea” prevede protecția drepturilor persoanelor cu dizabilități în domeniile educației, asistenței medicale și ocupării forței de muncă.

În general, nu au fost disponibile informații fiabile cu privire la tratamentul persoanelor cu dizabilități în Transnistria, dar au existat rapoarte conform cărora copiii cu dizabilități frecventau rar școala și nu aveau acces la resurse specializate.

Alte tipuri de violență sau discriminare socială

Persoanele care trăiesc cu HIV s-au confruntat în continuare cu discriminarea socială și oficială.

Legea interzice spitalelor și altor instituții de sănătate să refuze admiterea sau accesul la serviciile de asistență medicală sau să solicite taxe suplimentare persoanelor cu HIV sau suspectate de a fi seropozitive. Deținuții cu HIV/SIDA s-au confruntat cu niveluri ridicate de discriminare atât din partea personalului închisorilor, cât și din partea celorlalți deținuți. Practica oficială impune ca rezultatele pozitive ale testelor HIV să fie raportate medicului de boli infecțioase din sectorul sănătății publice. În unele cazuri, rezultatele pozitive ale testelor au fost raportate angajatorului pacientului, iar persoana seropozitivă a fost ulterior supusă discriminării. De exemplu, o femeie seropozitivă care lucra ca paznic la o școală locală a fost concediată de către administrația școlii după ce aceasta din urmă a primit informații privind statutul HIV pozitiv al femeii de la instituția de sănătate în timpul

investigației medicale anuale a tuturor angajaților școlii.

Secțiunea 7. Drepturile de muncă

a. Libertatea de asociere și dreptul la negociere colectivă

Legea prevede dreptul angajaților de a constitui și de a adera la sindicate independente, de a purta negocieri colective și de a organiza greve. În linii generale, autoritățile au respectat aceste drepturi, cu anumite limitări. Legea interzice discriminarea antisindicală, dar nu prevede repunerea în funcție a angajaților concediați pentru activitate sindicală. Legea nu permite greva persoanelor cu funcții de răspundere din cadrul autorităților publice centrale și a lucrătorilor din domeniile de bază, inclusiv a furnizorilor de servicii de sănătate și a angajaților din serviciile publice. Legea interzice grevele atunci când autoritățile declară situație de urgență, cum ar fi în timpul dezastrelor naturale, al epidemiilor și al pandemiilor. Autoritățile pot impune arbitrajul obligatoriu la cererea uneia dintre părțile implicate într-un litigiu. Nu s-au raportat cazuri de excludere a unor grupuri de lucrători din mecanismele legale relevante de protecție sau care să fie protejați în mod diferit prin acestea.

Există un mecanism de monitorizare și de aplicare a legislației muncii prin intermediul Inspectoratului de Stat al Muncii (ISM) și al Procuraturii Generale, dar acesta nu a reușit să monitorizeze în mod eficient și să aplice drepturile la negociere colectivă și la organizare. Legea nu prevede sancțiuni eficiente pentru încălcarea dreptului la libertatea de asociere, nici pentru discriminarea antisindicală și nici nu stipulează sancțiuni pentru încălcarea drepturilor sindicale. Sancțiunile pentru încălcări sunt mai puțin proporționale cu cele prevăzute de alte legi legate de drepturile civile. Sancțiunile au fost aplicate rareori împotriva persoanelor care au încălcat legea.

Guvernul și angajatorii au respectat, în general, libertatea de asociere și dreptul la negociere colectivă. Organizațiile sindicale au fost, în general, independente de autorități, partide politice, angajatori sau asociații patronale, deși, de la independența din 1991, nu s-a efectuat nicio reformă a singurei Confederații naționale a sindicatelor.

Nu au existat rapoarte conform cărora autoritățile, partidele politice sau angajatorii ar fi intervenit în funcționarea organizațiilor sindicale. Procurorii pot respinge contestațiile sindicatelor în care se invocă un comportament antisindical, iar autoritățile nu au pedepsit presupusele încălcări ale legii sindicatelor.

b. Interzicerea muncii forțate sau obligatorii

Legea interzice și incriminează orice formă de muncă forțată sau obligatorie, cu anumite excepții. Legea și o hotărâre de guvern permit autorităților centrale și locale, precum și organismelor militare, să mobilizeze populația adultă în anumite condiții, cum ar fi în cazul unui dezastru la nivel național, și să folosească forța de muncă pentru a dezvolta economia națională. Guvernul nu a invocat această dispoziție pe parcursul anului.

Guvernul nu a aplicat legea în mod eficient. Resursele, inspecțiile și măsurile de remediere în cazul muncii forțate au fost, în general, inadecvate, deși guvernul a luat măsuri semnificative pentru a consolida aplicarea legii prin adoptarea unei legislații ce autorizează controale inopinate pentru inspecția muncii în caz de suspiciune de muncă nedeclarată, muncă forțată sau trafic de persoane. Bărbații și femeile au fost supuși traficului forței de muncă în interiorul țării și în alte părți din Europa. Traficul intern a avut loc în toate regiunile țării, concentrându-se mai ales în sectorul agriculturii și pe cerșetorie în orașele mari.

Traficul intern în scopul cerșetoriei și al exploatării prin muncă, în special, în sectoarele agriculturii și construcțiilor, a fost în continuă creștere. Presupusa complicitate a funcționarilor de rang înalt în trafic a continuat să fie o problemă semnificativă pe care autoritățile au încercat să o limiteze prin urmărirea penală a celor implicați. De asemenea, s-au raportat cazuri de muncă forțată a copiilor (a se vedea Secțiunea 7.c.).

A se vedea, de asemenea, *Raportul privind traficul de persoane* al Departamentului de Stat, la adresa <https://www.state.gov/trafficking-in-persons-report/>.

c. Interzicerea muncii copiilor și vârsta minimă la angajare

A se vedea *Constatările privind cele mai grave forma de muncă a copiilor* ale Departamentului Muncii, la

<https://www.dol.gov/agencies/ilab/resources/reports/child-labor/findings>.

d. Discriminarea la angajarea în muncă și exercitarea profesiei

Legea interzice discriminarea în ceea ce privește angajarea și ocuparea forței de muncă pe criterii de sex, vârstă, rasă, culoare a pielii, etnie, religie, opinie politică, origine socială, reședință, dizabilitate, statut HIV/SIDA, orientare sexuală sau identitate de gen, statut de refugiat sau apatrid, apartenență sau activitate sindicală,

precum și pe baza altor criterii. Legea obligă angajatorii să asigure egalitatea de șanse și de tratament a angajaților fără discriminare, să aplice aceleași criterii pentru a evalua activitatea fiecărui angajat și să asigure condiții egale pentru bărbați și femei în ceea ce privește îmbinarea obligațiilor de serviciu cu cele familiale. Legea definește și interzice atât discriminarea directă, cât și cea indirectă. Guvernul a aplicat uneori sancțiuni împotriva celor care au încălcat legea. Atunci când au fost aplicate, sancțiunile pentru încălcări au fost proporționale cu cele pentru alte infracțiuni legate de încălcarea drepturilor civile. Legea nu prevede o remunerare egală pentru o muncă de valoare egală.

A persistat discriminarea pe criterii de gen în ceea ce privește accesul la indemnizațiile de pensionare. Vârsta la care bărbații și femeile se pot pensiona cu beneficii complete sau parțiale nu este egală, precum nici vârsta obligatorie de pensionare pentru bărbați și femei.

Discriminarea în ceea ce privește ocuparea forței de muncă și exercitarea profesiei a avut loc cu privire la sex, dizabilitate, statut de minoritate, orientare sexuală, identitate și expresie de gen, caracteristici de sex și statut de HIV-pozitiv. Au fost frecvente violența și hărțuirea pe criterii de gen la locul de muncă (a se vedea, de asemenea, Secțiunea 6). Femeile însărcinate au raportat că li s-au refuzat oportunitățile de angajare, deoarece o astfel de angajare era asociată cu indemnizații suplimentare plătibile după naștere.

Legea prevede, de asemenea, că Consiliul pentru egalitate este responsabil de examinarea plângerilor de discriminare și de formularea de recomandări.

În Transnistria, „legile” ce prevăd segregarea locurilor de muncă interzic femeilor accesul la peste 300 de locuri de muncă. Printre ocupațiile interzise se numără o mare varietate de ocupații considerate „prea periculoase sau prea solicitante” pentru femei, inclusiv sudarea, turnarea, șofatul, suflarea zăpezii, extracția de gaze și alpinismul.

e. Condiții de muncă acceptabile

Legile aplicabile privind salarizarea și orele de muncă: Legea prevede un salariu minim național care se situează sub pragul sărăciei. Potrivit ISM, în noiembrie, arieratele salariale se ridicau la 77,5 milioane de lei (4,04 milioane de dolari).

Legea stabilește săptămâna maximă de lucru de 40 de ore, cu compensații pentru ore suplimentare, prevede cel puțin o zi liberă pe săptămână și impune un concediu anual plătit de cel puțin 28 de zile calendaristice (cu excepția sărbătorilor oficiale). În anumite sectoare, cum ar fi educația, asistența medicală și serviciul public, pot fi diferite planuri de concediu plătit.

Legea interzice orele suplimentare excesive obligatorii. Lucrătorii străini, migranții și lucrătorii casnici beneficiază de aceleași protecții salariale și orare ca și ceilalți lucrători.

Securitatea și sănătatea la locul de muncă: Guvernul stabilește standarde de securitate și sănătate la locul de muncă (SSM), care sunt corespunzătoare pentru principalele industrii. În conformitate cu legislația muncii, lucrătorii se pot retrage din situațiile ce le pun în pericol sănătatea sau siguranța fără a le pune în pericol locul de muncă.

Condițiile economice precare au determinat întreprinderile să cheltuiască mai puțin pentru echipamente de siguranță și să acorde o atenție insuficientă siguranței lucrătorilor. Conform părților interesate, după modificarea legislației ce reglementează inspecțiile muncii, standardele de securitate și sănătate la locul de muncă s-au înrăutățit. Pe parcursul anului, ISM a raportat 562 de accidente de muncă, în care au fost implicate 580 de victime. ISM a raportat, de asemenea, 58 decese legate de muncă.

În decembrie, Parlamentul a aprobat legislația care permite ISM să efectueze inspecții de muncă inopinate.

Punerea în aplicare a legislației privind salariile, orele de muncă și SSM: ISM este responsabil de monitorizarea aplicării legislației privind relațiile de muncă și a celor privind SSM. Eforturile Guvernului de a pune în aplicare standardele de sănătate și siguranță la locul de muncă au fost limitate și ineficiente. Guvernul nu a aplicat în mod eficient legile privind salariul minim, orele suplimentare și SSM. Numărul de inspectori a fost insuficient și aceștia nu au fost împuterniciți să efectueze inspecții neanunțate la locul de muncă. Legea prevede că Guvernul trebuie să stabilească și să monitorizeze standardele de siguranță la locul de muncă, dar inspecțiile puteau avea loc numai atunci când se primea o plângere și nu toate plângerile îndeplineau criteriile pentru o inspecție la locul de muncă. Sancțiunile pentru încălcări nu erau proporționale cu cele pentru alte infracțiuni similare.

La 10 martie, Parlamentul a adoptat o lege ce codifică egalitatea salarială.

Sectorul informal: Economia informală înfloritoare a reprezentat o parte semnificativă din activitatea economică a țării. Potrivit Organizației Internaționale a Muncii, 30,9% din totalul populației ocupate avea un loc de muncă informal. Potrivit Biroului Național de Statistică, munca informală/nedeclarată a atins 6,8% în al treilea trimestru din 2022, față de 8% în al treilea trimestru din 2021. Lucrătorii din economia informală nu s-au bucurat de aceleași protecții legale în ceea ce privește salariile, orele de muncă și dispozițiile privind securitatea și sănătatea la locul de

muncă ca și angajații din sectorul formal.

Codul muncii impune contracte de muncă pentru angajare, dar Guvernul nu dispunea de un mecanism eficient de monitorizare a respectării acestora. Potrivit Biroului Național de Statistică, 67,7% din toți lucrătorii angajați în mod informal lucrau în sectorul agricol în al treilea trimestru al anului. Conform CNSM, în sectorul agricol, erau angajați în mod informal aproximativ 63% dintre lucrători.